RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1906. Första Kammaren. N:o 51.

Söndagen den 20 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flera ledamöters begäran följande under gårdagen bordlagda ärenden, nämligen statsutskottets utlåtanden och memorial n:is 159—163, sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande och memorial n:is 13 och 14, äfvensom Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden n:is 11 och 12.

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag tillåter mig hemställa, att på morgondagens föredragningslista sättas främst statsutskottets betänkanden n:is 4, 156, 157, 158, 162, 163, 159, 160 och 161, därefter sammansatta stats- och lagutskottets betänkanden n:is 13 och 14 samt sist första tillfälliga utskottets utlåtanden n:is 11 och 12.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Kammaren åtskildes kl. 2,38 e. m.

In fidem
G. Åman-Nilsson.

Måndagen den 21 maj, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 14 i denna månad.

Anmäldes och bordlades

sammansatta stats- och bankoutskottets memorial n:o 15, angående anvisande af ersättning åt utskottets sekreterare; äfvensom

bevillningsutskottets betänkanden:

n:o 25, angående en mellan Sverige och Tyska riket afslutad handels- och sjöfartstraktat m. m.; samt

n:o 26, i anledning af väckta motioner om exporttull å järnmalm.

Upplästes följande till kammaren inkomna dödsattest:

Att godsegaren *Johan Wilhelm Elis Walldén* från 7 Vestra Trädgårdsgatan i denna församling i Stockholm, född den 17 september 1836, afled härstädes den 18 maj år 1906. Dödsorsak: Cardio-sclerosis, enligt attest af leg. läkare. Blifver här kristligen begrafven den 24 maj 1906, betygar Jakobs och Johannes församling i Stockholm den 19 maj år 1906.

Ernst Althin,
v. pastor.

Herr talmannen yttrade: Säkerligen är det icke någon af oss alla, som icke känner, att kammaren lidit en verklig förlust genom herr Walldéns frånfälle.

Ofta uppträdde han icke i debatten, men enhvar, som känner personerna i kammaren, kände ej blott hans älskliga väsen, hans varma lifliga intresse för allt, som kunde föra vårt land framåt och främja dess utveckling, utan ock hans klara omdöme, hans rika erfarenhet och vid sidan af detta något, som särskildt präglade hans person, en pliktkänsla, som aldrig vägde de hinder, som mötte.

Sista dagen, han var bland oss, bär ett vittne därom, som är värdt att väl ihågkommas af oss alla.

Jag vet, att jag uttalar hvad kammaren tänker och känner, då jag säger, att vi skola bevara vår högt värderade kamrat Wilhelm Walldén i en ständigt lefvande, vänlig hågkomst.

På framställning af herr talmannen beslöt kammaren att till Konungen aflåta underdånig skrifvelse med anmälan om det timade dödsfallet samt den därigenom inom kammaren uppkomna ledigheten; hvarefter ett i sådant afseende uppsatt förslag till underdånig skrifvelse upplästes och godkändes.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 18 och 19 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 4, angående reglering af utgifterna under riksstatens tredje hufvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet.

Sedan Kungl. Maj:t uti den till Riksdagen den 13 januari 1906 aflåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behof under tredje hufvudtiteln punkten 1 upptagit till bestridande af kabinetts- och konsulskassornas utgifter år 1907 ett förslagsvis beräknadt belopp af 1,500,000 kronor, hade Kungl. Maj:t uti en den 30 april 1906 till Riksdagen aflåten proposition (n:o 143), under åberopande af propositionen bifogadt utdrag af statsrådsprotokollet öfver utrikesdepartementsärenden för sistnämnda dag, föreslagit Riksdagen att, med godkännande af de i statsrådsprotokollet intagna förslag till aflöningsstat för utrikesdepartementet och dess tjänstemän, för beskickningar och konsulat samt till villkor för löneförmånernas åtnjutande, bevilja följande ordinarie anslag, nämligen

dels till *departementschefen, ministern för utrikes ärendena* 30,000 kronor; dock att anslaget skulle till tiden för nuvarande departementschefens frånträde från ämbetet utgå med hittills varande belopp, 24,000 kronor, samt återstoden till statsverket inbesparas;

dels till *utrikesdepartementet* 95,100 kronor;

dels till *beskickningar och konsulat* 831,600 kronor;

dels till *ålderstillägg* ett förslagsanslag å 5,000 kronor;

dels ock till *bidrag till vissa vicekonsulers aflönande* ett förslagsanslag å 5,000 kronor.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag hade utskottet till behandling förehaft

dels en af herr *D. Broström* inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 164, däruti motionären hemställt, att Riksdagen ville besluta vissa af motionären afgifna ändringar uti Kungl. Maj:ts förslag till aflöningsstat för beskickningar och konsulat, äfvensom att det föreslagna reservationsförslaget för handelsattachéer måtte minskas till 24,000 kronor;

dels ock en af herr *J. H. E. Dieden* inom Första Kammaren väckt motion (n:o 44), däruti föreslagits, att Riksdagen måtte besluta, att ett med den svenska legationen i Berlin samarbetande svenskt generalkonsulat upprättas i Hamburg med en aflöningsstat, öfverensstämmande med den, som i Kungl. Maj:ts proposition angifvits för Helsingfors.

Punkten 1.

Afdelningen I.

Utskottets hemställan bifölls.

Afdelningen II.

Mom. a).

Utskottet hade i nu föredragna moment hemställt, att Riksdagen måtte, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med afslag å herrar Broströms och Diedens i ämnet väckta motioner, godkänna

dels aflöningsstat för utrikesdepartementet,

dels aflöningsstat för beskickningar och konsulat,

dels ock villkor och förbehåll för åtnjutande af de i staten för beskickningar och konsulat upptagna löneförmåner,

allt af den lydelse, utskottets utlåtande utvisade.

Aflöningsstat för beskickningar och konsulat m. m.

Utskottets förslag till aflöningsstater för utrikesdepartementet samt för beskickningar och konsulat.

Herr Dieden: Under de år i början af 1860-talet, då jag för min merkantila utbildning uppehöll mig i Hamburg, hade vi där en ministerresident. Sedermera representerades de förenade rikena där af en generalkonsul; nu föreslår konsulatkommittén, att där skulle blifva blott ett vice-konsulat och regeringen ett konsulat. Den höflighet, som är ett utmärkande drag för diplomatiens män, är måhända hufvudsakliga anledningen, hvarför hans excellens herr utrikesministern icke velat gå längre emot kommittén än till att föreslå ett konsulat, men det synes mig, att för hans känsla framträdt behofvet af att här ha en generalkonsul, då han till statsrådsprotokollet säger, att därest vår representant i Hamburg som konsul icke kommer att intaga en ställning, motsvarande åtskilliga andra länders, är detta lätt afhjälpt genom att förläna honom en personlig generalkonsulstitel. Men detta blir väl ändock icke detsamma. Ett generalkonsulat anses dock

Aflöningsstat för beskickningar och konsulat m. m. (Forts.)

alltid för vida mer än ett konsulat, äfven om det senares innehafvare tidtals kan beklädas med generalkonsulstitel; och för öfrigt kan väl enhvar innehafvare af konsulatet icke tilldelas den där titeln.

Det torde kanske blifva svårt nog att finna en lämplig person, som är villig att åtaga sig denna representativa befattning utan rätt till annat förvärf i en stad med så stora lefnadskostnader som Hamburg mot en aflöning af endast 12,000 kronor, däraf han också skall bestrida kontorskostnader, beräknade till 3,300 kronor. I bref från Hamburg skrifver man till mig, att denna aflöning borde och behöfde sättas till 20,000 kronor netto, men jag har inskränkt mig till att begära endast hvad generalkonsul Fallenius i sin reservation till konsulatkommitténs betänkande yrkat.

Från svenska kolonien i Hamburg har ingått en petition om bibehållande af generalkonsulat därstädes, men huruvida statsutskottet haft tid att taga någon kännedom om denna petition, framgår icke af betänkandet. Af den debatt, som föregick beslutet om denna petition, fäste jag mig särskildt vid ett uttalande af den svenske pastorn på platsen, då han nämligen uttalade önskvärdheten att få en generalkonsul äfven för tillgodoseende af de kyrkliga intressena. Han säger: »särskildt efter det svenska kyrkan blir färdig och frågan om en svensk kyrkoförsamling i Hamburg blir realiserad» etc.

En sak som denna få vi väl icke se blott från egen synpunkt, utan äfven taga hänsyn till, hur den kan komma att bli bedömd i utlandet. Hos senaten i Hamburg äro ackrediterade för Preussen en envoyé och ministre plénipotentiaire, för Ryssland ett kejserligt handelsråd, och generalkonsuler ha nästan alla europeiska länder och en hel del utomeuropeiska. Jag vill blott uppräkna några af de europeiska stater, som äro representerade genom generalkonsuler i Hamburg. Det är England, Frankrike, Österrike-Ungern, Italien, Holland, Belgien, Portugal, Grekland, Turkiet, Serbien, Rumänien, Danmark och — Norge. Men du, gamla Sverige, nu skall du tillbakasättas, ditt namn får icke längre vara med i raden; och det vill man, att Sveriges Riksdag skall besluta. Alltså, Norge ett generalkonsulat i Hamburg, men Sverige ett konsulat. Hvilken uppfattning tro väl herrarne, att man i utlandet skall få om de båda ländernas olika betydelse efter unionens upplösning?

Jag vet mycket väl, att man skall svara mig, att den konsulära representationen nu skall byggas på ett särskildt system. Däremot vill jag anföra, att ingen regel är utan undantag och att till exempel herr utrikesministern själf beaktat detta, då han säger: »Ett fullt konsekvent genomförande af ett visst system kan i verkligheten blifva ett fel i stället för en förtjänst».

Jag hemställer till herrarne att i denna fråga gå med mig, den är af betydelse för Sverige och kostnadsökningen är icke stor.

Aflöningsstat för beskickningar och konsulat m. m.
(Forts.)

Herr talman, jag tillåter mig i denna punkt yrka afslag på utskottets hemställan, i hvad den rör min motion, och bifall till denna.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena Trolle: Jag ber att få begagna tillfället att uttrycka min uppriktiga tacksamhet för den behandling, som statsutskottet gifvit den kungliga propositionen. I en punkt har utskottet funnit sig icke kunna tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag, nämligen hvad angår höjningen af lönerna inom utrikesdepartementet, men statsutskottet har försett sitt afslag med en så välvillig och så upplysande motivering, att under sådana förhållanden någon väsentlig olägenhet af ett uppskof icke kan förefinnas.

Herr Dieden har framburit en motion angående ändring af den af regeringen vidtagna anordningen beträffande vår konsulära representation i Hamburg. Han anför i sin motion bland annat:

»Hamburg är Europas exportmetropol och torde för lång tid framåt få anses som stödjepunkten för Sveriges transatlantiska export. Sveriges ställning synes mig kräfva yppersta representation i Hamburg genom en med självständig ställning utrustad, hos senaten ackrediterad generalkonsul missus, som är svensk undersåte och uteslutande arbetar i svenskt intresse utan annan verksamhet». Jag tror, mina herrar, att den kungliga propositionen i allt väsentligt tillmötesgår dessa af herr Dieden framställda önskemål, och beaktar, att den yppersta representation helt visst kräfves i Hamburg. Nu är det sant, att i den kungliga propositionen föreslås allenast ett konsulat därstädes, men detta förhållande berör endast utrikesdepartementets stat. Ett sätt att afhjälpa den minskning i prestige, som kunde befaras af utbytet af det nuvarande generalkonsulatet mot ett konsulat, är, som jag till statsrådsprotokollet anförde, att tilldela konsulatets innehafvare generalkonsuls titel. Han blir då af Tyska riket och Hamburgs senat erkänd som generalkonsul i Hamburg, och i hans diplom kommer att stå: N. N., utnämnd till generalkonsul i Hamburg. Således, han blir erkänd som generalkonsul och får således den högsta konsulära titel, som öfver hufvud kan tilldelas någon.

Herr Dieden önskade vidare, att han skulle vara ackrediterad hos senaten. Ackrediterad hos en regering kan efter internationellt bruk icke någon konsul blifva, vare sig en generalkonsul eller konsul, det är endast diplomater eller en konsul med diplomatiska funktioner, som kunna bli det. En konsul är som regel anställd hos och har förbindelse med de lokala myndigheterna, men däremot icke med de centrala, och att undantag finnas, bevisar endast regeln.

Beträffande herr Diedens önskan, att det skulle vara en generalkonsul missus, så kan annat ej komma i fråga, och däri anges ju både att han skall vara svensk undersåte och uteslutande

Aflöningsstat för beskickningar och konsulat m. m. (Forts.)

arbeta i svenskt intresse — något annat kan väl icke ifrågasättas hos en svensk ämbetsman. Hvad angår herr Diedens önskan, att han ej må få ha annan verksamhet, så är detta förbjudet i § 12 af de här föreslagna villkoren för åtnjutande af aflöningsförmåner. Det heter: »Med befattning vid beskickning eller konsulat må ej förenas annan tjänst; icke heller må tjänsteman drifva handel eller annat näringsyrke». Således synes det *mig* åtminstone, att af alla de önskemål, som den ärade motionären uttalat, återstår ouppfylldt endast hvad han äskade i fråga om löneförbättringen. Hittills har aflöningen till generalkonsuln i Hamburg utgått med 15,000 kronor, men jag vill nämna, att den person, som nu är förordnad att uppehålla befattningen, åtnjuter en aflöning af blott 12,000 kronor. Han har icke klagat däröfver, och han är en gift man och har, såvidt jag tror, familj. Hvad öfriga länder beträffar, så ger Spanien sin generalkonsul i Hamburg endast 9,720 kronor, Portugal ger sin 11,600 kronor, och Nederländerna, som ha en vice konsul på platsen, aflöna denne med 5,250 kronor. Öfriga länder gifva ju visserligen högre löner, Amerika dock icke mer än 12,950 kronor. Jag är fullkomligt ense med herr Dieden däri, att man bör söka utrusta innehafvaren af platsen så väl som möjligt, men man har icke haft anledning att höja aflöningen öfver dessa 12,000 kronor. Skulle erfarenheten emellertid visa, att detta är otillräckligt, så tror jag, att hvilken regering som helst skall föreslå Riksdagen att här bevilja ett lönetillägg.

Herr Nyström, Johan Fredrik: Jag skall be att få nämna några ord i den här generalkonsulsfrågan.

Hans excellens utrikesministern syntes mig erkänna allt hvad som står i herr Diedens motion i fråga om lämpligheten och nödvändigheten af att vår konsul i Hamburg verkligen blifver generalkonsul, men han ville gifva konsuln därstädes benämningen generalkonsul endast såsom tom titel och icke såsom reell. Jag kan icke förstå, hvarför man skall undvika att verkligen utnämna en generalkonsul, om man anser, att Sveriges anseende och den svenska konsulns inflytande på orten verkligen beror på, att han heter generalkonsul. Om sålunda titeln är absolut nödvändig, hvarför då icke göra honom till generalkonsul? Det har påpekats i tidningspressen, att de flesta konsuler, som äro anställda i Hamburg, äro verkliga generalkonsuler, Norges inklusive. Hvarför icke då göra Sveriges ombud till generalkonsul, helst vi nu hafva hört, att regeringen erkänner, att denna titel bör han i alla fall hafva? Härvid bör man väl icke så fästa sig vid en teori, ty annat än teori är icke det, att han skall vara konsul och hafva lön som konsul, men titel af generalkonsul. Man bör icke så hänga upp sig på den eljest följda principen, att man icke kan, där det är nödigt och nyttigt, göra ett undantag. Jag får därför tillstyrka bifall till herr Diedens motion.

Aflöningsstat för beskickningar och konsulat m. m. (Forts.)

Friherre Palmstierna: I afseende på den plats, som det nu är fråga om, platsen som generalkonsul i Hamburg, har kommittén föreslagit, att där endast skulle vara en oaflönad konsul och en vice konsul. Nu är där ju en generalkonsul med lön af 15,000 kronor. Denna generalkonsul är till viss grad oberoende af ministern i Berlin.

Nu har kommitténs åsikt varit den, att diplomatien och konsulsstaten skulle hafva ett intimt samband med hvarandra och att diplomatien skulle tillika skarpt intressera sig för de merkantila frågorna. Den skulle hafva väl reda på hemlandets industri, export och handel i allmänhet, liksom på det främmande landets import och export. Den skulle kunna meddela i stora drag, hvilka behof som där kunde bäst fyllas för vårt land, och hvilka exportartiklar, som Sverige skulle med fördel kunna afsätta på det landet, äfvensom i stora drag de sociala och merkantila frågorna. Detta är ett genomgående drag i kommitténs framställning. Den har därför tagit bort denna generalkonsul, men tillsatt hos ministern i Berlin, som tillika skulle vara generalkonsul, en handelsattaché med en aflöning af 10,800 kronor. I Hamburg skulle inrättas ett olönadt konsulat, hvars innehafvare borde vara en infödd med stora förbindelser på orten och hafva till sitt biträde en aflönad svensk vice konsul med en lön af 6,000 kronor. Likaledes har kommittén tagit bort generalkonsuln i Lübeck och föreslagit anställande därstädes af en olönad konsul, som till sitt stöd skulle hafva en aflönad svensk vice konsul. Kungl. Maj:t har, på samma gång Kungl. Maj:t i detta fall accepterat hufvudidén i kommitténs framställning, betydligt modifierat densamma och just i afseende på Hamburg föreslagit anställande därstädes af en med 12,000 kronor aflönad konsul, som, efter hvad man hört af hans excellens utrikesministern, skulle kallas generalkonsul. Uti Berlin skulle det till ministerns biträde för handläggning af merkantila och konsulära frågor tillika vara anställdt ett konsulatråd med en lön af 10,800 kronor. Om man ser igenom lönestaten på sidan 54 i utskottsbetänkandet, så finner man, att i Belgien och Nederländerna är vår minister också generalkonsul, i Danmark minister och generalkonsul, i Frankrike minister och generalkonsul, i Italien minister och generalkonsul, i Norge minister och generalkonsul, i Spanien och Portugal minister och generalkonsul, i Turkiet minister och generalkonsul, i Berlin minister och generalkonsul, i Wien minister och generalkonsul och i Tokio minister och generalkonsul. Det går sålunda igenom hela vägen, att ministern skall tillika vara generalkonsul. Hos honom i hufvudstaden skola de konsulära ärendena centraliseras, och till biträde och föredragande skall han hafva ett konsulatråd. Då är det väl icke skäl att däri göra någon ändring hvad Tyskland beträffar. Såsom hans excellens utrikesministern framhållit, torde konsuln i Hamburg vara väl tillgodosedd, äfven om han icke får 15,000 kronor, utan

endast 12,000 kronor. Att vår representation i Tyskland, som är ett af våra viktigaste export- och importländer, icke är tillbakasatt, framgår däraf, att nu äro anslagna 85,000 kronor till aflöningar åt vår representation därstädes, men i kungl. propositionen är det upptaget 91,000 kronor. Med anledning häraf och med stöd af herr utrikesministerns anförande tillåter jag mig att yrka bifall till utskottets förslag.

Aflöningsstat för beskickningar och konsulat m. m. (Forts.)

Grefve von Rosen: Det har föreslagits, att vår konsuläre representant i Hamburg skulle vara konsul, d. v. s. själfva den af honom bestridda befattningen skulle kallas konsulat. Man har därmed velat markera, att konsuln på platsen icke är självständig chef för vår konsulära representation i någon del af det ifrågavarande landet, utan att han står *under* beskickningschefen, som tillika är generalkonsul. För att han emellertid i förhållande till de utländska myndigheterna må erhålla den största möjliga auktoritet, har man velat gifva honom generalkonsuls titel. Hvad lönen beträffar, tror jag, att den kan anses vara fullt tillräcklig. Det är visserligen sant, att man icke bör vara så sparsam, att tjänsten icke kan anses tilldragande för en duglig man, men å andra sidan bör man icke gifva honom en större lön, än hvad som kan vara en tillräcklig utkomst för tjänstinnehafvaren. Det har ansetts, att 12,000 kronor skulle vara till fyllest, och jag tror, att, äfven i jämförelse med hvad andra länders konsulära representanter på denna plats hafva anslaget åt sig, den af utskottet föreslagna konsulslönen skall vara fullt tillfredsställande.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Dieden: Då hans excellens utrikesministern säger, att en konsul, beklädd med generalkonsulstitel, får samma rang som en innehafvare af generalkonsulat, så tillkommer det icke mig att motsäga honom. Hur angelägen herr utrikesministern funnit denna fråga, framgår på flera ställen i statsrådsprotokollet. Jag vill blott citera ett. Han säger: »Det är visserligen sant, som kommittén anmärker, att det ytterst öfverallt är personligheten, som gör sig gällande, men denna måste, icke minst *när det gäller representerandet af ett land med begränsade makttillgångar, uppbäras och understödjas af en viss yttre ställning, jämförlig med den, som intages af likställda makters representanter.*»

Hur det är, så kommer det dock alltid att heta det svenska konsulatet, mannen, som bekläder ämbetet må sedan vara generalkonsul eller icke, vid sidan af alla de öfriga europeiska ländernas generalkonsulat.

Hvad aflöningen beträffar, har jag svårt att förstå, att 12,000 kronor i Hamburg skola motsvara 15,000 kronor i Helsingfors.

Aflöningsstat för beskickningar och konsulat m. m. (Forts.)

Herr Benedicks: Jag får säga, att jag icke kan annat än instämma med herr Dieden i detta fall. Hamburg är *så* koncentrationsorten för alla våra affärer i Tyskland, att, om det någonsin behöfs en skicklig karl någonstädes, så är det just där. Uti England är det icke så, hufvudsakligen blott ett enda ställe, utan där är det många hamnar, som vi befara; men särskildt rörande vår exporthandel är Hamburg så dominerande, att jag tycker, att man skall där gifva generalkonsuln den lön, han är värd. Att nu gifva honom titel af generalkonsul och icke däremot svarande lön, påminner alltför mycket om amiral Stedingks historia med geten. Jag yrkar därför bifall i denna del till herr Diedens motion.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende å nu föredragna delar af punkten 1 afdelningen II mom. a) yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr *Dieden*, att kammaren måtte, med bifall till hans i ämnet väckta motion, för öfrigt bifalla utskottets hemställan.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i nu föredragna delar af punkten 1:o) II a) i sitt utlåtande n:o 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, besluter kammaren att, med bifall till herr Diedens i ämnet väckta motion, för öfrigt bifalla utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 54.

De af utskottet föreslagna villkor och förbehåll för åtnjutande af de i staten för beskickningar och konsulat upptagna löneförmåner.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Mom. b) och c).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Afdelningarna III och IV.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 2—16.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17.

Lades till handlingarna.

Punkterna 18—21.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 18 och 19 innevarande månad bordlagda utlåtanden:

n:o 156, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af nya byggnader för veterinärinstitutet m. m.,

n:o 157, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående godkännande af öfverenskommelse rörande ekonomisk uppgörelse mellan Sverige och Norge i anledning af unionens upplösning, samt

n:o 158, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående anslag till utförande af reparationsarbeten vid Drottningholms slott,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 19 och 20 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 162, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen om godkännande af förslag till öfverenskommelse mellan svenska staten, å ena, samt Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan, angående viss grufegendom m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

I en till Riksdagen den 8 maj 1906 aflåten proposition (n:o 158) hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att för sin del godkänna och antaga ett propositionen bilagdt, nämnda dag upprättadt förslag till öfverenskommelse mellan svenska staten, å ena, samt Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan, angående viss grufegendom m. m.

Ifrågavarande förslag till öfverenskommelse hade i nedannämnda delar följande lydelse:

§ 3.

— —

3:o. För hvarje år från och med 1911, intill dess jämlikt detta kontrakt äganderätten till bolaget tillhörig egendom öfvergår till staten, betalar bolaget till staten ett belopp, motsvarande en niondedel af hvad för samma år utdelas till bolagets aktieägare och eventuellt afsättes till andra fonder än reservfonden, denna senare beräknad till högst en tiondedel utaf aktiekapitalet.

— —

§ 8.

Såväl Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag som aktiebolaget Gellivare malmfält förbinda sig att af disponibla malmtillgångar i främsta rummet i mån af efterfrågan leverera hvad som för järn- eller ståltillverkning inom Sverige kan komma att åstundas.

Bolagen, hvilka icke må undandraga sin nu stadgade skyldighet gentemot dylik köpare, som för fullgörande af sina förpliktelser lämnar tillfredsställande bankgaranti, äga icke åsätta malmen högre pris, än som är efter det vid köpet i allmänhet gällande prisläge skäligt. Uppstå emellan bolag och köpare olika meningar om, huruvida det af bolaget fordrade pris är skäligt, är bolaget pliktigt att, därest Kungl. Maj:t sådant påfordrar, underkasta sig afgörande af tre skiljemän, af hvilka bolaget och köparen utse hvar sin och fullmäktige i Sveriges riksbank den tredje.

Punkten a).

Utskottet hade af anförda grunder hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Vid utlåtandet hade reservation afgifvits af herr *H. P. P. Tamm*, grefve *C. O. Taube*, herr *K. E. Bohnstedt*, friherre *N. A. H. Palmstierna* samt herrar *C. J. G. Schwartz*, *D. Persson*, *K. Starbäck*, *A. H. Hammarskjöld* och *E. Hammarlund*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte på det sätt bi-

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

falla Kungl. Maj:ts förevarande framställning, att Riksdagen för sin del godkände och antoge det vid statsrådsprotokollet öfver civilärenden den 8 maj 1906 fogade förslaget till kontrakt mellan svenska staten, å ena, samt Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan, dock under förutsättning, att i första punkten af kontraktets § 3 mom. 3, framför ordet »aktiekapitalet» insattes orden »det nuvarande», samt att kontraktets § 8 erhölle följande ändrade lydelse:

§ 8.

Såväl Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag som aktiebolaget Gellivare malmfält förbinda sig att af den malm, som brytes, i främsta rummet i mån af efterfrågan leverera hvad som för järn- eller ståltillverkning inom Sverige kan komma att åstundas.

Bolagen må icke undandraga sig nu stadgade skyldighet gentemot dylik köpare, som för fullgörande af sina förpliktelser lämnar tillfredsställande bankgaranti samt, där fråga är om större årsleverans än etthundratusen ton, gör framställning därom minst tre år före det, då leveransen skall äga rum; ej heller må bolagen åsätta malmen högre pris, än som är efter det vid köpet i allmänhet gällande prisläge skäligt. Uppstå emellan bolag och köpare olika meningar om, huruvida det af bolaget fordrade pris är skäligt, är bolaget pliktigt att, därest Kungl. Maj:t sådant påfordrar, underkasta sig afgörande af tre skiljemän, af hvilka bolaget och köparen utse hvar sin och fullmäktige i Sveriges riksbank den tredje.»

Herr statsrådet Schotte: Statsutskottet har i här föreliggande ärende funnit sig icke kunna biträda Kungl. Maj:ts proposition, hufvudsakligen af det skäl, att utskottet icke ansett sig hafva hunnit fullt intränga i denna frågas innebörd och konsekvenser såväl i ekonomiskt och statsfinansiellt som i politiskt hänseende. Jag beklagar lifligt, att denna viktiga fråga så sent kunnat föreläggas Riksdagen till pröfning, men kammaren känner, att orsaken härtill var det nära sammanhang, hvari denna fråga står till den tyska handelstraktaten, hvilket gjorde, att framläggandet af det föreliggande aftalsförslaget med malmbolagen, oberoende af och tidigare än traktaten icke kunde äga rum, ehuru själfva aftalsförslaget i hufvudsakliga delar affattats tidigare, så att allenast slutredigeringen återstod vid tiden, när traktaten blef färdig. Det skulle naturligtvis skadat afslutandet af traktatshandlingarna, om det på förhand varit bekant, att förslag förelagts eller skulle föreläggas svenska Riksdagen om att afstå från exporttulls pålägganden å järnmalm för längre eller kortare tid. Emellertid har regeringen försökt att få tiden för giltigheten af här ifrågavarande aftalsförslag med malmbolagen utsträckt till ett annat år, för att

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

Riksdagen därigenom skulle komma i tillfälle att ägna denna viktiga fråga en mer ingående behandling, än nu till äfventyrs varit möjligt; men hafva underhandlingarna härutinnan icke ledt till önskadt resultat. Således är intet annat att göra för Riksdagen än att nu fatta sin ståndpunkt i frågan.

Uppgörelsen är enligt min uppfattning af synnerlig vikt, hvarför det också torde tillåtas mig att här något vidlyftigare redogöra för aftalet och de närmare bestämmelserna härutinnan. Själfva aftalet synes mig dock icke vara så märkvärdigt eller vidlyftigt, att det bort möta större svårigheter för Riksdagens ledamöter att på den korta tid, frågan förelegat hos Riksdagen, bilda sig ett omdöme i saken. Konsekvenser och eventualiteter, som äro förbundna med aftalets alla delar och detaljer, äro ju visserligen svåra att fullständigt öfverskåda — därför skulle erfordras en insikt och en aning om framtida händelser, som vi tyvärr icke besitta. Förmodligen blefve det icke heller lättare att öfverskåda dessa konsekvenser och eventualiteter ett kommande år. Jag tror dessutom, att det i aftalsförslaget tagits all möjlig hänsyn till de olika eventualiteter, som det varit möjligt att på förhand räkna med.

Betydelsen af att staten förvärfvar de ofantliga rikedomar, som ligga i de norrbottniska malmfälten, torde allmänt erkännas i Riksdagen. Vid flera tillfällen har också i Riksdagen uttalats en önskan, att förhållandena mellan staten och grufbolagen måtte på slutgiltigt sätt ordnas, och helst så, att staten komme i besittning af deras egendom. Frågan blir då: på hvad sätt skall ett dylikt förvärfvande ske? Det enklaste vore att göra ett rent köp, om det vore möjligt att få bolagen att för närvarande gå med därpå, och det för en summa, som vore tänkbar att framlägga inför Riksdagen. Det måste nämligen i sådant fall uppenbarligen blifva fråga om ofantliga penningsummor. Jag skall icke nämna några siffror, men ber, att herrarne själfva ville göra en liten kalkyl, grundad på siffran en krona per ton malm, sådan den befinnes i berget. Då frågar jag: bör staten ikläda sig en så ofantlig skuldsumma, som skulle blifva följden af att staten genom köp förvärfvade sig dessa egendomar? Vår statsskuld har visserligen blifvit nedlagd i produktiva företag, men för dessas utveckling samt nya liknande företag och anstalter, som under den närmaste framtiden torde förestå, komma att erfordras betydande summor, och uppenbart är, att därmed statens skuldsättning skall ansenligt ökas. Jag vill för att nu allenast hålla mig till statsjärnvägarnes område erinra om den projekterade inlandsbanan, om statsjärnvägarnes öfvergång till elektrisk drift med den anskaffning af ny materiel, som därmed följer, samt om de stora bangårdsanläggningarna i Stockholm, Malmö, Göteborg och på andra ställen. Uppenbart är, att blott dessa stora anstalter komma att betinga några hundra miljoner i ökad statsskuld. En annan omständighet, som synes mig tala emot ett statsköp för närvarande, är, att malm-

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

brytningen vid de norrbottniska malmfälten ännu icke är ordnad fullt rationellt, samt att de sociala förhållandena, särskildt bostadsförhållandena, icke heller ännu hafva reglerats på ett för framtiden lyckligt sätt. Det är hufvudsakligen vid Gellivara, såsom för kammaren är bekant, som malmbrytningen icke är rationellt ordnad, liksom äfven där de sociala förhållandena äro minst tillfredsställande. Vidare kunna exakta beräkningar af malmkvantiteterna i Luossavaara och Kiirunavaara icke göras, förrän den utfartstunnel blifvit utförd, som är under arbete, samt tvärorter upptagits från denna — och ett rent köp lärer väl lämpligen förutsätta en förut vunnen noggrann kännedom om järnmalmskvantiteten. På grund af alla dessa förhållanden torde det vara lämpligt, att bolagen få själfva vidtaga dessa anordningar — de lära af bolagen beräknas skola kosta omkring 15 miljoner kronor —, för hvilka bolagen sitta inne med synnerlig erfarenhet. Af dessa skäl synes mig staten icke böra för närvarande sträfva efter att komma i omedelbar besittning af ifrågavarande malmfält. Tydligen är det för staten fördelaktigare att, när grufbrytningen rationellt fullföljts någon tid samt i öfrigt förhållandena ordnats på lämpligt sätt, öfvertaga grufvorna än att nu omedelbart göra detta, liksom det också längre fram måste blifva lättare för staten att administrera det stora företaget. Jag tror således, att, om man vill vinna en uppgörelse, hvarigenom staten blir ägare till ifrågavarande malmfält eller en större del däraf, en sådan affär icke lämpligen eller utan en öfver höfvan stor skuldsättning för staten kan grundas på omedelbart köp nu eller under de närmaste åren, äfven om ett sådant köp skulle af bolaget erbjudas.

En öfvergång af äganderätten till naturtillgångarne i de norrbottniska malmfälten till staten har därför synts böra baseras på tillträde af dessa fält först sedan bolagen af denna sin i vederbörlig ordning tryggade egendom tillgodogjort sig så mycket, att bolagen därå erhållit en hederlig och betydande vinst. Staten kan ju endast på öfverenskommelsens väg komma i besittning af malmfälten. Grängesbergsbolaget har under prekära tider inlåtit sig på denna för våra förhållanden synnerligt storartade affär och därmed antagligen också förekommit dess öfvergång i utländska händer. Nämnda bolag, liksom de andra bolagen, har iklädt sig betydande risker samt börjat ordna affären på ett betryggande sätt. Det är därför icke mer än rätt och billigt, att, när bolagen längre fram skola afstå från största delen af sin egendom, de få trygghet för att under gynnsamma omständigheter och ostörda af på affären menligt inverkande åtgärder från statens sida utveckla eller afveckla dessa företag, så att bolagen därå erhålla en god och säker vinst äfvensom ersättning för den risk, som ovillkorligen för dem varit förenad med ifrågavarande affär.

Den förutsättning, på hvilken aftalet mellan staten och bolagen således ansetts böra grundas, var den, att staten utan lösnings-

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

skyldighet af något slag skulle bekomma all bolagens nuvarande eller blifvande egendom först sedan bolagen tillgodogjort sig och uttagit vissa angifna myckenheter malm. Aftalet innehåller, att bolagen skola få tillgodogöra sig $^1/_5$ af den befintliga malmkvantiteten i Luossavaara och Kiirunavaara, dock högst 150 miljoner ton och i Gellivare malmfält $37^1/_2$ miljoner ton. För att bedöma aftalets fördelaktighet för staten är nödvändigt att känna den ungefärliga malmkvantitet, som kan brytas ur malmbergen, men för närvarande är det icke möjligt att alldeles exakt bedöma denna tillgång. Så många undersökningar hafva dock verkställts, att man kan afgifva ett på mycket stor sannolikhet grundadt omdöme om malmtillgången. Det är kändt och framgår af redogörelsen å sid. 12 och 13 i Kungl. Maj:ts proposition, att malmkvantiteten i Kiirunavaara ofvan Luossajärvis vattenyta utgör, enligt en 1897 af geologen Lundbohm afgifven redogörelse, omkring 215 miljoner ton, en myckenhet, som samme man på grund af senaste undersökningar uppskattat till 265 miljoner ton. Under Luossajärvis yta befintliga lager beräknas utgöra 510 miljoner ton. Den kritik professor Sjögren såsom bekant riktat mot den utredning, som af Lundbohm gjordes 1897, grundar sig hufvudsakligen på, att enligt af Lundbohm gjorda iakttagelser malmen sannolikt skulle afsmalna mot djupet. De nyare undersökningarna i denna del konstatera emellertid, att malmen fortsätter med oförminskad mäktighet till 300 meters djup, eller så långt undersökningen hittills fullföljts. Beräkningarna å malmen i Luossavaara gifva 18 miljoner ton. Man kommer således för Kiiruvavaara och Luossavaara upp till en summa af sammanlagdt 793 miljoner ton. För Gellivara har uppskattningen skett dels till 103, dels till 128 miljoner ton. Om sistnämnda siffra anses för den rätta, kommer man upp till en summa af 921 miljoner ton järnmalm för alla tre nu berörda malmfält. Hufvudsakliga tillgångarne ligga dock, som af det nyss sagda framgår, i Kiirunavaara och Luossavaara med tillhopa 793 miljoner ton. Denna beräkning stämmer också med andra uppskattningar, som af utländska geologer blifvit verkställda. Den tyske geologen Vogt har i en tysk tidskrift uppgifvit malmkvantiteten uti ifrågavarande malmfält till 1,000 miljoner ton, men om han då medräknat de mindre fälten, framgår icke af redogörelsen. Jag har äfven hört uppgifvas ännu högre siffror, ända upp till 1,800 miljoner ton. Med stor visshet kan emellertid antagas, att, om man räknar med 750 miljoner ton för Kiirunavaara och Luossavaara, man icke räknar för högt. Vid de underhandlingar, som förts med bolagen, har jag för min del blifvit öfvertygad om, att man är berättigad att räkna med nämnda minimisiffra för Kiirunavaara och Luossavaara och att bolagen själfva anse denna beräkning långt ifrån öfverdrifven.

Enligt 2 § i det kontraktsförslag, som nu föreligger, skall,

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

såsom kammaren känner, en särskild uppskattning ske af malmkvantiteten i nu förevarande malmberg, hvilken uppskattning, som ej må påfordras tidigare än 1922, skall vara fullbordad senast under år 1924. Tiden är framskjuten på angifvet sätt, hufvudsakligen för att bolaget må få tillfälle att fullborda den utfraktstunnel vid Kiiruna, som anses nödvändig för att kunna göra en fullt exakt och vetenskaplig undersökning af malmtillgången. Staten har enligt aftalsförslaget icke bundit sig i annan mån, än att staten medgifvit, att 400 miljoner må räknas som den minimikvantitet, å hvilken bolagets andel $^1/_5$ af malmtillgången får beräknas. I öfrigt beror det på den genom ofvanberörda uppskattning utrönta malmtillgången, huru mycket bolagen få bryta, och är på denna brytning i hvarje fall satt ett maximum af 150 miljoner ton. Då kontraktet är så affattadt, att bolaget inom den maximigräns, som finnes angifven, må uttaga mer, om fyndigheterna befinnas vara större än 400 miljoner ton, är detta för bolaget en sporre att utföra arbetet med utfartstunneln och tvärorterna på sådant sätt, att undersökningen, som skall verkställas af sakkunnige, må kunna göras så exakt och på så vetenskaplig grund som möjligt. Denna undersökning skall bekostas af bolaget. Till hvad värde den malm, staten skulle blifva ägare till, kan beräknas, är svårt att exakt angifva, äfven om myckenheten vore fullständigt känd. En värdesättning, som jag sett, upptager ett värde af malmer i berget om 3 kronor per ton, och skulle således därmed värdet å 730 ton järnmalm i ifrågavarande malmberg gå till en summa af ej mindre än 2,190 miljoner kronor. Äfven om denna uppskattning nu är alldeles för hög, hvilket jag gifvet anser, torde ifrågavarande egendom om 50 år kunna anses äga nyss angifna och kanske än högre värde. Den ringa tillgången i världen å lätt tillgänglig järnmalm samt den alltjämt stigande konsumtionen af denna vara på världsmarknaden kommer med sannolikhet att framdeles medföra en afsevärd prisstegring å järnmalm. Ett engelskt fackblad »Iron Age» lämnar i ett af de senaste häftena en del uppgifter, enligt hvilka för världshandeln tillgänglig järnmalm i närvarande stund endast skulle uppgå till 10,000 miljoner ton. Enligt denna beräkning, liksom jämväl af andra sådana, hvilka gjorts af en amerikansk geolog, framgår, att malmtillgångarne icke skulle räcka århundradet ut. En mr Hadfield, president i »Iron and Steel Institute», beräknar konsumtionen af järnmalm under innevarande århundrade till 54,000 miljoner ton, ett behof som således endast till en femtedel skulle kunna fyllas med nu tillgängliga malmtillgångar. En författare i decemberhäftet 1905 af »Industrie Zeitung» uppger, att genom nu kända fyndigheter århundradets behof af järnmalm icke kan fyllas, samt hänvisar till nödvändigheten att bearbeta nya fyndigheter, som finnas i Kina, Mexiko, Afrika och på andra ställen utanför Europas gränser. Emellertid torde vara uppen-

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

bart, att det icke kan blifva någon svårighet för de välbelägna norrbottniska malmfälten att konkurrera på världsmarknaden med järnmalm från nyss angifna länder, liksom det äfven torde vara sannolikt, att redan inom detta århundrades utgång en god del af malmbehofvet måste fyllas från dessa utomeuropeiska länder. Det är därför också att antaga, att 50 år härefter Norrbottens järnmalmfält skola uppvisa värdesiffror, vida större än man nu antager. Råjärnsförbrukningen i världen har ju stigit från 2 miljoner ton år 1800 till 50 miljoner år 1903. Kommer stegringen i denna förbrukning att under detta århundrade ske i något så när samma proportion, som under det föregående, framgår jämväl däraf, att så välbelägna och lättbrutna malmfyndigheter som de norrbottniska i framtiden komma att äga ett synnerligen högt värde. För mig ställer sig därför den föreslagna öfverenskommelsen såsom ur ekonomisk synpunkt ytterst fördelaktig för staten.

Man invänder mot aftalet: staten kan icke uppgifva sin frihet att pålägga exporttull för så lång tid som 50 år. I förbigående anmärker jag, att enligt kontraktet staten icke skall restituera den del af en exporttull, som enligt af bolagen ingångna kontrakt med utländske köpare skall af dem gäldas. Restitutionen gäller således den del af exporttullen, som bolagen själfva få vidkännas. Vidare invändes: vi kunna icke genom att afsäga oss rätten att åsätta malmen exporttull binda våra händer i tullpolitiskt afseende eller afväpna oss för kommande underhandlingar angående traktater med främmande länder, särskildt Tyskland. Att en exporttull å järnmalm ur statsfinansiell synpunkt icke spelar någon roll i jämförelse med den ofantligt värdefulla egendom, hvars förvärfvande för staten nu ifrågasättes, torde framgå af ofvan meddelade siffror. Det skulle för att jämförelsen ej måtte blifva alltför ofördelaktig i hvarje fall bli fråga om så hög exporttull, att denna komme att verka alldeles tillintetgörande för en del andra järnmalmfyndigheter, som äro föremål för export. Jag tror således icke att exporttull å järnmalm kan ur statsfinansiell synpunkt spela den roll, som man vill tillmäta den, i jämförelse med den egendom, staten genom aftalet skulle bekomma. Det är visserligen ett faktum, att hotet om åsättande af exporttull på den för Tyskland så viktiga norrbottensmalmen varit ett värdefullt vapen vid de nu afslutade traktatsunderhandlingarne med detta land. Men Tyskland har också redan nu energiskt satt sig emot hvarje exporttull och kommer utan tvifvel att göra det med ännu större kraft och skärpa, ju mer tillgången på lätt åtkomlig, för den tyska järnförädlingen lämplig malm i Europa minskas. Att hotet om exporttull vid nyssnämnda underhandlingar måste utnyttjas så mycket som möjligt, berodde emellertid väsentligen af vår tulltaxas ofullkomlighet, att den icke är afpassad för att vinna fördelar vid traktatsunderhandlingar med

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

främmande makter. Om däremot vår tulltaxa blefve upprättad på ett fullt modärnt sätt, och så beskaffad, att den gåfve oss ett kampmedel i händerna vid ifrågakommande underhandlingar om handelstraktater, komme troligen förhållandena att gestalta sig annorlunda än nu varit fallet. En modärn tulltaxa blefve antagligen ett mycket värdefullare vapen än en exporttull å järnmalm någonsin kan blifva. Höga tullsatser på de viktigaste importartiklarne från Tyskland torde på ett vida kännbarare och effektivare sätt träffa Tysklands industri, än om vi åsätta våra egna, för export afsedda varor en exporttull, som hämmade det egna landets affärsmän i utvecklingen af deras företag.

Att bevara malmen för den inhemska förädlingens behof har varit ett bland de motiv, som anförts för åsättande af exporttull. Detta motiv skulle till väsentlig del bortfalla just genom föreslagna bestämmelser i nu föreliggande kontrakt, som ju också haft till syfte att på skäligt sätt skydda och trygga den inhemska järnförädlingens behof af råvara. Enligt 5 § i kontraktet har Luossavaara-Kiirunavaara bolag förbundit sig »att icke till utlandet exportera s. k. A-malm från utmålen n:ris 16. 17 och 27 (Vaktmästarens kulle) i Kiirunavaara utöfver den kvantitet (omkr. 750,000 ton), som redan blifvit enligt ingångna kontrakt försåld för leverans från och med år 1907», och det är ju denna malm som är af särskild betydelse för den inhemska förädlingen. Vidare har i öfverenskommelsen införts bestämmelse om viss preference för enskilda malmförädlare i landet att få sitt behof af järnmalm fylldt från de norrbottniska malmfälten. I detta afseende hafva reservanterna i statsutskottet framlagt förslag till en något ändrad lydelse af 8 §, som uppenbarligen ännu mer tryggar enskild malmförädlares rätt att bekomma malm från dessa grufvor. 8 § lyder, såsom herrarne finna af betänkandet, enligt motionärernas förslag: »såväl Loussavaara-Kiirunavaara aktiebolag som aktiebolaget Gellivare malmfält förbinda sig att af den malm, som brytes, i främsta rummet i mån af efterfrågan leverera hvad som för järn- eller ståltillverkning inom Sverige kan komma att åstundas.

Bolagen må icke undandraga sig nu stadgade skyldighet gentemot dylik köpare, som för fullgörande af sina förpliktelser lämnar tillfredsställande bankgaranti samt, där fråga är om större årsleverans än etthundratusen ton, gör framställning därom minst tre år före det, då leveransen skall äga rum; ej heller må bolagen åsätta malmen högre pris, än som är efter det vid köpet i allmänhet gällande prisläge skäligt»; och sedan föreskrifves att, i händelse af olika meningar angående detta skäliga pris, en särskild nämnd skall tillsättas för tvistens afgörande. Jag tror, att reservanterna här på ett lyckligt sätt öfvervunnit de betänkligheter, som möjligen kunna finnas emot 8 §, sådan den föreslagits af Kungl. Maj:t. Jag förordar därför så mycket hellre reservan-

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

ternas förslag härutinnan, som jag känner, att bolagen icke hafva något att invända mot den formulering, som reservanterna gifvit nämnda §.

Det viktigaste för den inhemska järnförädlingen är emellertid, att staten kommer i besittning af dessa malmtillgångar, låt vara att det först sker om 50 år. Det yttras därom i den kungl. propositionen på sid. 26: »Hvad därefter beträffar den inhemska förädlingens behof af norrbottenmalm, så måste dess intressen anses vara fullt tillgodosedda därigenom, att staten kommer i besittning af en så betydande del af dessa malmfält och därmed kan fullt tillgodose det inhemska förädlingsintresset vid en tidpunkt, då, efter allt att döma, icke blott tillgången på lämplig järnmalm i andra delar af vårt land kan antagas vara ringa, utan äfven den svenska järnförädlingsindustrien torde hafva vuxit sig tillräckligt stark, både tekniskt och ekonomiskt, för att fullt kunna utnyttja den råvara, staten bjuder af sina rika fyndigheter.»

Förutom utfästelsen af exporttullfrihet skulle staten ikläda sig efter vissa grunder bundna fraktsatser. Enligt det kontrakt, som ingicks 1898 mellan staten och Loussavaara-Kiirunavaara aktiebolag förband sig staten att anlägga banan Gellivare—Riksgränsen mot det att bolaget utfäste sig att betala, förutom drift- och underhållskostnader, 3,8 procent af dåvarande och blifvande anläggningskostnad. Enligt nu ifrågavarande aftal har frakten bestämts för Kiiruna—Riksgränsen till kronor 2: 64 per ton. Järnvägsstyrelsen har rörande denna fraktsats afgifvit ett yttrande, som finnes bifogadt den kungl. propositionen, och framgår af detta yttrande, att järnvägsstyrelsen finner en fraktsats af kronor 2: 64 böra under alla omständigheter vara fullt betryggande för staten. Järnvägsstyrelsen beräknar, att med nämnda fraktsats ett öfverskott af 1 krona 54 öre per ton kan beräknas uppkomma. Den nuvarande anläggningskostnaden för järnvägen är 32,300,000 kr., och enligt järnvägsstyrelsens utredning behöfva ytterligare 10,000,000 kronor nedläggas i järnvägen för att sätta den i stånd att mottaga en ökad transportmängd af intill 3,300,000 ton järnmalm. Ett öfverskott i driftkostnad af 1 krona 54 öre pr ton ger å nyssnämnda anläggningskostnad, 42,300,000 kronor, ett öfverskott till ränta, amortering och betäckande af förlust å annan trafik af 12 procent för en transporterad mängd af 3,300,000 ton och af 11 procent för en transporterad kvantitet af 3,000,000 ton. Äfven om det anses, att man bör beräkna 50 procent förhöjning i driftkostnader under senare delen af den 50 års period, hvarom här är fråga, uppkommer i allt fall en ränta på byggnadskostnaden, 42,300,000 kronor, af öfver 7 procent, och den nämnda förhöjningen är en säkerhetskoefficient, som måste anses ganska tillfredsställande. Tillkomma ytterligare trafikanter — man måste härvid särskildt tänka på Svappavaarabolaget — och det blir fråga om att öka kvantiteten öfver nu ifrågavarande bolags maximi-

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

transport af 3,300,000 ton, anses det blifva nödvändigt att bygga banan dubbelspårig. Detta arbete har af järnvägsstyrelsen approximativt beräknats till 7 à 8 miljoner kronor. Totala anläggningskostnaden för hela järnvägen Kiiruna—Riksgränsen skulle då uppgå till 55 miljoner kronor. Under antagande att Svappavaarabolaget transporterar 1 miljon ton och Luossavaara-Kiirunavaara bolag 3 miljoner ton samt att öfverskottet öfver driftkostnaden blir 1 krona 50 öre per ton, blir det 6 miljoner kronor öfver till ränta, amortering och betäckande af förlust å annan trafik. Nämnda summa är nära 11 procent på den totala anläggningskostnaden i detta fall, 55,000,000 kronor.

De öfriga frakterna eller frakterna mellan Kiiruna—Svartön och Gellivare—Svartön äro satta till samma belopp, som för närvarande utgå enligt gällande aftal. Det har naturligtvis varit ett önskemål att komma upp äfven här till en högre fraktsats, men detta har icke varit möjligt. Resultatet af den hittills tillämpade fraktsatsen af kronor 2: 75 per ton för transport af malm mellan Gellivare och Svartön af myckenheten öfver 600,000 ton har i alla fall gifvit en afkastning af 7 procent. Till jämförelse erinrar jag, att de svenska statsbanorna i genomsnitt under senare åren endast afkastat omkring 3,5 procent. Det är således antagligt, att äfven den föreslagna fraktsatsen för Gellivare—Svartön bör vara skälig. Den kvantitet, som skulle mot 3 kronor 48 öre per ton, fraktas från Kiiruna till Svartön, eller 1,200,000 ton, torde endast undantagsvis komma i fråga och under för bolagen ogynnsamma förhållanden rörande skeppningen från Narvik. Men vid bedömande af de bestämda fraktsatserna bör tagas särskild hänsyn till bestämmelserna i kontraktet om skyldighet för bolagen att i förhållande till den af af dem transporterade kvantiteten betala 4,5 procent ränta på alla nuvarande eller blifvande anläggningskostnader för järnvägen. Då enligt nu gällande aftal en garanti af allenast 3,8 procent å anläggningskostnaden för banan Kiiruna—Riksgränsen och 4 procent för bandelen Gellivare—Svartön är lämnad, har genom procentens höjande till 4,5 procent vunnits en säkerhetskoefficient af den storlek, att man är berättigad antaga, att under de 50 år, hvarom här är fråga, hvarje risk eller farhåga att icke statens järnvägar skola erhålla skälig ersättning i frakt för de stora malmtransporterna måste vara undanröjd.

Med detaljbestämmelserna i det föreliggande aftalet skall jag icke upptaga kammarens tid. Jag vill blott erinra om, att staten är enligt § 14 i kontraktet tillerkänd lösningsrätt af grufvorna första gången år 1925. Det kan nämligen vara af värde för staten att komma i besittning af ifrågavarande egendom tidigare, ehuru staten då enligt kontraktet måste lösa hela myckenheten af bolagen tillkommande järnmalm, som dessa icke uttagit. Om bolaget brister i fullgörandet af sin skyldighet beträffande statens rätt att be-

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

komma viss andel i vinsten från år 1911, angående fraktlikvider eller angående en rationell grufbrytning, har staten tillförsäkrats rätt att när som helst inlösa bolagets grufvor för ett värde, som allenast skall utgå med 80 procent af det af en uppskattningsnämnd åsatta värdet af bolagens obrutna del. Med afseende å bestämmandet af den vinstandel, som staten från och med 1911 skulle bekomma af bolagens malmbrytning, kan det möjligen förefalla, som om bestämmelserna i kontraktet vore onödigt invecklade, men jag tror dock, att föreskrifterna icke äro svårfattliga. Nödigt har varit att trygga sig mot möjliga manipulationer rörande vinstberäkning från bolagens sida i framtiden.

Då den vinst, staten skulle erhålla af bolagens malmbrytning, uppkommer från de myckenheter malm, som enligt kontraktet tillkomma bolagen, innehåller kontraktet vidare, att staten, sedan den kommit i besittning af grufvorna och själf har att taga vinsten af grufrörelsen, skall återgälda bolagen den af staten förut uppburna vinsten efter viss angifven grund. Det är naturligt, att anmärkningar kunna göras mot bestämmelsen om vinstandel för staten af bolagens brytning, men det har ansetts värdefullt för staten att redan från år 1911 kunna påräkna någon inkomst af de gruffält, som längre fram skola tillfalla staten. Med afseende å formuleringen af § 3 mom. 3 i kontraktsförslaget hafva reservanterna gjort ett tillägg, som är välbetänkt och mot hvilket jag således icke kan hafva någon erinran att göra, hvadan reservationen i den delen är förtjänt att bifallas.

Jag anhåller slutligen att få yttra några ord om garantierna för att staten verkligen kommer i besittning af ifrågavarande egendom.

Man har sagt, att detta aftal byggts på alltför lös grund, då staten först efter 50 år skall komma i besittning af ifrågavarande egendom, som till en del utgöres af fast egendom, mot hvilkens öfverlåtande hinder i framtiden kunde resas. Detta må ju vara förhållandet, men jag skall be att få uppmärksamma, att enligt 13 § skola bolagen i sammanhang med kontraktets underskrifvande till staten öfverlämna inteckningar i sin fasta egendom å tillsammans 1,000,000 kronor. Detta har ansetts betryggande, då den fasta egendomens taxeringsvärde icke uppgår till mer än omkring 150,000 kronor och då å dessa fasta egendomar icke finnas några gruffyndigheter. Om fastigheterna blifva intecknade för en miljon kronor, lär det vara uppenbart, att någon försäljning till annan icke gärna kan komma i fråga eller bli beståndande. Grufvor äro, såsom bekant, icke fast egendom enligt vår nuvarande lagstiftning, och någon fara för dessas öfvergång i andra händer kan således icke föreligga. Kommer ändrad lagstiftning rörande grufvor till stånd — såsom på många håll önskats — är det gifvet, att statsmakterna hafva att tillse, att undantag därvidlag kommer att ske med afseende på de norrbottniska grufvor, hvarom här är fråga.

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

Jag vill också uppmärksamma, att det finnes infördt i bolagsordningarna för Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag och aktiebolaget Gellivare malmfält en bestämmelse, att bolagen icke få sälja sina malmfyndigheter utan Kungl. Maj:ts tillstånd. I Gellivarebolagets bolagsordning är tillståndet ovillkorligt, men Luossavaara-Kiirunavaarabolaget har rättighet att sälja utan Kungl. Maj:ts tillstånd, om *samtliga* aktieägare i bolaget därtill samtycka. Nu är det bekant, att staten har 16 aktier i bolaget — från början var det endast 4, men det har ökats till 16 genom ökning i aktiekapitalet — och just förskaffat sig dessa aktier i syfte att kunna förhindra, att sistnämnda bolags malmfyndigheter öfvergå i andra händer, hvadan grufvornas öfverlåtande till annan person icke lärer vara att befara.

Vidare finnes det i 21 § förbud för öfverlåtande af de rättigheter, hvarom kontraktet handlar.

Med afseende på möjlig utmätning och konkurs af den egendom, staten genom aftalet skulle bekomma, innehållas i 13 § bestämmelser, som ansetts betryggande. Om egendomen eller del däraf genom konkurs skulle frångå det bolag, den nu tillhör, är nämligen staten berättigad till ett skadestånd af 5 kronor per ton af all den järnmalm, som återstår obruten. Staten har ju dessutom alltid järnvägen i sin hand och kan sätta sådana fraktvillkor, att all malmtransport därå blir omöjlig. Staten kan härigenom göra egendomen hart när utan värde i den persons hand, som åtkommit den utan statens medgifvande.

Jag vill i sammanhang med hvad nu yttrats uppmärksamma, att bolagsordningarna för såväl Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag och aktiebolaget Gellivare malmfält som trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösund föreskrifva, att staten skall tillsätta en ledamot i hvarje af dessa bolags styrelser äfvensom en revisor i hvarje af dessa bolag. Då dessa bestämmelser äro intagna i själfva bolagsordningarna, hafva de icke behöft upprepas uti nu ifrågavarande kontrakt.

För min del är jag öfvertygad om att det ifrågasatta aftalet är för staten i alla afseenden fördelaktigt, såväl *direkt* därigenom att staten förvärfvar en egendom af högst betydande värde, som i framtiden kommer att alltmer stiga, som ock *indirekt* dels därigenom, att en ordnad och rationell brytning af dessa malmberg kommer till stånd, dels ock genom att de sociala förhållandena i grufsamhällena blifva ordnade på ett mera tillfredsställande sätt, än för närvarande är fallet. Vidare torde böra tagas i betraktande den förbättrade handelsbalans för landet, som bör uppkomma genom de stora summor, som under dessa 50 år komma att genom bolagens malmsförsäljning från utlandet inflyta hit i riket, äfvensom de stora skatter, som af bolagens utvidgade rörelse komma att tillföras statskassan. Bolagens fördelar af öfverenskommelsen äro hufvudsakligen, att bolagen vinna ordnade och stabila förhål-

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

landen. Bolagen kunna naturligtvis på helt annat sätt konsolidera och handhafva sina affärer, om de veta, att de för en längre tid äro trygga i sin verksamhet och icke hafva hotet om exporttull och ökade frakter i perspektiv. Man har hört åtskilliga tendenser till en sorts »reduktion» af de naturtillgångar, som den norrbottniska malmen utgör, och jag tror, att det jämväl ur den synpunkten vore lyckligt, om, ju förr dess hellre, förhållandena mellan staten och bolagen kunde ordnas på ett för bägge parterna tillfredsställande sätt. Jag skulle därför beklaga, om Riksdagen icke skänkte sitt bifall till ifrågavarande öfverenskommelse och därigenom slutgiltigt bestämde förhållandena mellan bolagen och staten. Det är icke säkert, att ett så pass gynnsamt tillfälle, som det nu föreliggande enligt min mening är, kommer så snart åter. Jag vågar därför slutligen uttala den förhoppningen att, ehuru beklagligen detta ärende inkommit så sent på Riksdagens bord, beroende på förut relaterade förhållanden, kammaren måtte finna skäligt bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition med de ändringar i aftalsförslaget, som af reservanterna i statsutskottet påyrkats.

Herr Bohnstedt, Knut: Såsom herr statsrådet nyss nämnde, har utskottet som hufvudskäl för sitt afslagsyrkande anfört, att tiden varit för kort att sätta sig in i en fråga, hvilken är af så stor vikt och betydelse och som kan behöfva grundligt öfvervägas. Frågan har dock redan — år 1903 — varit behandlad inom utskottet, och hade utskottets ledamöter redan då tillfälle att begrunda densamma. Jag medgifver gärna, att om man läser kontraktet, som ju är ganska vidlyftigt, förekomma där frågor, som äro svårlösta, men då reservanterna, hvilkas tid varit lika mycket upptagen som de öfriga ledamöternas inom utskottet, haft tid att sätta sig in i frågan, synes det skälet, att de senare saknat tid, icke böra tillmätas så stor betydelse.

Hvad gäller nu frågan här? Den gäller för staten hundratals miljoner kronor. Herr statsrådet räknade ut, att det skulle, om jag icke minns orätt, röra sig om 2,200 miljoner kronor. Jag skall icke gå så långt, jag skall säga, att frågan gäller 1,200 miljoner kronor.

Herr statsrådet genomgick de olika punkterna i kontraktet. Jag behöfver således icke yttra mig om detsamma, utan skall blott i största korthet framlägga de fördelar, som staten skulle vinna genom uppgörelsen, och de fördelar, som bolaget skulle vinna. *Staten skulle*, om det kungl. förslaget antages, *år 1957 utan kostnad erhålla* Kiiruna malmberg och Gellivare malmberg med alla fastigheter, alla byggnader, alla maskiner, järnvägsnätet och all för malmdriften afsedd fast och lös egendom. Därjämte erhålles allt hvad under tiden kan af bolaget förvärfvas i fastighet och i utmål. Staten får äfven genom detta kontrakt garanti för att den sven-

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

ska järnhandteringen kan fylla det behof af järnmalm, som för den kan uppstå, från sagda gruffält. Vidare får staten garanti för att 4 $^1/_2$ procent ränta kommer att inflyta på järnvägarnas anläggningskostnad, äfven om trafiken icke skulle lämna tillräckligt öfverskott. Denna garanti gäller nu 3,8 procent på Gellivare—Riksgräns-banan och 4 procent på Gellivare—Luleå-banan. Ytterligare får staten större inkomst på frakten för de 1,200,000 ton järnmalm. Efter den föreslagna frakten af kronor 2,64 per ton malm gör det en vinst för staten af 33 öre per ton, beräknadt efter de senaste årens medelfraktkostnad af kronor 2,31 per ton; för 1,200,000 ton järnmalm motsvarar det cirka 396,000 kronor. Staten får vidare från 1911 äfven andel i bolagets vinst.

Dessa äro i hufvudsak de fördelar, som staten skulle vinna på uppgörelsen.

De fördelar, som bolagen skulle vinna, äro i första rummet, att rättegången skulle nedläggas, hvilken fördel dock icke kan så högt värderas, då kronan förlorat i bägge första instanserna.

Vidare får bolaget fastslaget, att det för tre miljoner ton järnmalm får en bestämd fraktsats för femtio år af kronor 2,64 per ton, hvarigenom således alla rubbningar af fraktsatserna försvinna, hvilket naturligtvis för bolaget är af stor vikt. Det är beräknadt, att driftkostnaderna för frakten af 3,000,000 ton malm skulle efter nuvarande förhållandena uppgå till kronor 1,10 per ton, då således en vinst af kronor 1,54 per ton skulle återstå till ränta och amortering å järnvägen. Bolaget skulle vidare efter 1957 återfå en del af den lämnade vinstandelen.

Den största fördelen för bolaget skulle naturligtvis vara säkerheten att befrias från malmtullen, och däri ligger hela hufvudfrågan.

Då är frågan: hvad är malmtullen värd? Är statens äganderätt år 1957 till 600 à 700 miljoner ton järnmalm med bolagens hela fasta och lösa egendom ett skäligt pris? För min del anser jag det priset vara fullt antagligt. Utskottet har däremot icke kunnat acceptera anbudet; men det är dock enligt min uppfattning sådant, att Riksdagen bör med lugn kunna antaga det kungl. förslaget, och skall jag, herr grefve och talman, därför be att få yrka afslag å utskottets betänkande och bifall till reservationen.

Herr Benedicks: De båda föregående ärade talarne hafva försvarat Kungl. Maj:ts proposition med stor talang, och det torde kanske vara skäl uti att litet närmare gå in i svaromål angående denna proposition.

Statsrådet och chefen för civildepartementet framhöll att, om man toge en krona i tull, skulle det utgöra för 3,300,000 ton lika många kronor, och det skulle betunga bolaget, som hade så stora utgifter. Det är mycket sant, men han glömde därvidlag nämna, att hela denna tullbeskattning antagligen icke kommer att drabba

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

bolaget ensamt. Åtminstone har bolaget, efter hvad vi veta, tillförsäkrats att endast behöfva betala hälften och tyskarne den andra hälften — alltså en betydlig reduktion. Jag tror, att det icke är någon anledning till att vi skola särskildt gynna detta bolag. Om vi se på 5:te sidan i Kungl. Maj:ts nådiga proposition, så är där upptaget hvad de nuvarande frakterna gå till mellan Riksgränsen och Kiruna. Det är 2 kronor 31 öre under de tre sista åren. Om samma frakttaxa hade gällt, som gäller på alla öfriga statsbanor, skulle det hafva varit 3 kronor 30 öre, alltså 99 öre mer. Således har blott under dessa sista tre år bolaget förtjänat mer, i jämförelse med frakttaxerna på andra banor, än 3,600,000 kronor. Häri är icke nedsättningen upptagen, som gäller för andra trafikanter med 20 procent. Dras det ifrån, är summan i alla fall tillräckligt stor för att man skall kunna säga, att icke något annat bolag i den vägen är så gynnadt. Men, som också statsrådet yttrade, har det varit så kort tid öfrig för Riksdagen att sätta sig in i denna fråga. När den inkommit i Riksdagens elfte, för att icke säga tolfte timma, gifver jag honom fullkomligt rätt däri. Men på samma sätt, som förut här skett och som jag uppträdt emot, har denna fråga tillsammans med den tyska traktaten omgifvits med en sådan sekretess, att man kunde på förhand säga, att det skulle inträffa hvad som förut för det mesta varit fallet — att då är det något, som icke är gynnsamt för staten.

Jag vill nu i första rummet icke fästa mig mera än vid tullen. Om Riksdagen i dag skulle gå in på detta kontrakt med detta stora bolag, så vill jag fråga: hvad har då svenska staten att bjuda såsom ekvivalent om $4^1/_2$ år, då den ifrågasatta traktaten skall ånyo ingås med det tyska riket? Bevillningsutskottets ordförande har inom en stor krets yttrat, att malmtullen utgjorde ekvivalent för *hela* tyska traktaten. Ja, jag vill icke nu ingå på den senare, men jag vill absolut framhålla, att denna tull, om den nu antages, icke kan annat än fördärfva Sveriges utsikter vid en mera slutgiltig uppgörelse med tyska riket.

Statsrådet talade vidare om, att staten icke skulle nu inlåta sig på några större affärer, icke något köp, därför att den vore så upptagen af andra stora företag, hvaribland han nämnde inlandsbanan. Ja, han kunde ha tillagt äfven två saker, nämligen fästningen Boden och den utökning af järnvägarnas rullande materiel och andra förhållanden, som med säkerhet gå upp till 10,000,000 kronor. Om det förhåller sig med dessa 10 miljoner som med de 20 miljoner som Ofotenbanan skulle kosta i början, så blir det en liten vacker förhöjning på 6 miljoner, det vill säga till 16 miljoner. Dessa företag komma att kräfva mycket penningar, men alla dessa tre kan man säga stå i det allra intimaste samband med just dessa malmfält, ty det är för deras skull, som banan blifvit byggd och fästningen anlagd och det är till stor del äfven därför,

som Inlandsbanan snart sagdt beslutats. Då nu dessa bolag så direkt stå i samband med dessa stora affärer, vore det väl icke för mycket, om de lämnade ett visst årligt bidrag till staten, isynnerhet som herr civilministern förklarade, att vi behöfde mycket penningar. Jag vill ytterligare framhålla en sida af saken och fråga, hvad detta Grängesbergsbolag egentligen är. Jo, mina herrar, det är en *trust*, en sammanslagning af, såsom vi veta, tre järnvägsbolag och tre stora grufbolag, alltså en trustbildning af den art, som visserligen kan sägas hafva åstadkommit mycket gagn i Nord-Amerikas Förenta Stater, men som å andra sidan förstått att skaffa sig ett så kolossalt inflytande på skötseln af landets angelägenheter inom Riksdagen, att vi, åtminstone om vi bibehålla den goda sidan af denna trustbildning, väl behöfva ett vapen i händerna mot dess välde. Att detta välde har gjort sig gällande fingo vi tyvärr redan i fjol erfara; jag vill blott påminna om omkastningen vid voteringen i Andra Kammaren rörande denna angelägenhet. Att nu gå in på en så lång kontraktstid som 50 år anser jag icke tillrådligt, om också alla möjliga fördelar vinka vid kontraktstidens slut. Men att äfven nackdelar äro att förvänta, därom kunna vi vara ganska förvissade, ehuru herr statsrådet visserligen icke omtalade dessa, utan lämnade oss i ovisshet om huru högt det pris kan komma att belöpa sig till, som staten vid kontraktstidens slut skall utgifva. I sistnämnda afseende är aftalet så välvisligt affattadt, att den saken är ytterst oklar, och man kan icke ens räkna sig till det, lika litet som man vet, om efter denna femtioårsperiod några malmgrufvor finnas kvar eller om de då icke för länge sedan gått ur bolagets händer, så att möjligen för staten då endast återstår jordäganderätten, som ännu åtminstone icke kan fråntagas staten, om det än visserligen är ganska möjligt, att äfven det skulle kunna tänkas i en framtid. Det vore väl oklokt att nu här underlåta att åsätta en billig tull, därutaf, efter den tullsats herr statsrådet nämnde, 1 krona, bolaget endast skulle betala hälften. Det vore i allt fall en så stor summa med ränta på ränta, att jag nu skulle kunna börja som den siste ärade talaren att tala om, icke ett tiotal miljoner eller 200 miljoner, utan en miljard — vi kunna ju icke veta, huru långt detta skulle sträcka sig.

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

Vi finna äfven uti detta kontrakt en fraktsats bestämd af 2:64 kronor. Hvem kan svara för, att denna fraktsats om 30 eller 40 år motsvarar ens hälften eller tredjedelen af hvad den nu är värd. Om vi tänka tillbaka 50 år i tiden hafva under denna långa period arbetslönerna på många håll fyrdubblats. Då det nu är en gifven förmån att hafva en fågel i handen framför tio i skogen och jag föreställer mig, att det senare alternativet lätt skulle kunna inträffa, tillåter jag mig att yrka afslag å den kungl. propositionen.

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

Herr Fränckel: Då jag hör till dem, som inom statsutskottet bildat majoritet för afslag å den kungl. propositionen, har jag ansett det vara min skyldighet, att för kammaren redogöra dels för min egen ställning till frågan och dels för de skäl, som varit för utskottets majoritet afgörande.

Jag ber då att få nämna, att anledningen till att utskottets motivering, för hvars knapphändighet utskottet ock fått röna förebråelser, blifvit så kortfattad, hufvudsakligen varit att, som också af herr statsrådet omnämndes, den kungl. propositionen inkom så sent på Riksdagens bord, att den först den 12 innevarande maj kunde hos utskottet komma under behandling. Men då var det också klart, att alla, som kände tungt hvad det innebure att binda vårt land i 50 år för ett så viktigt aftal som det föreliggande, ansågo sig icke utan att hafva väl studerat och väl begrundat skälen och motskälen i denna fråga böra tillstyrka Riksdagen att fatta beslut i enlighet med den kungl. propositionen. Utskottet har också framhållit, att ekonomiska, statsfinansiella och politiska hänsyn böra tagas, då det gäller att träffa ett aftal för så lång tid och af så ingripande betydelse som detta. Jag tror för min del, att det varit för alla dem, som i dag varit i tillfälle att höra herr civilministerns beskrifning på fördelarna och olägenheterna af detta aftal och som naturligtvis måste erkänna, att herr statsrådet fullständigt behärskade ämnet, och att han förut noga studerat det, för alla dessa, säger jag, måste det vara klart, huru svårt det skulle vara, att i en så viktig fråga som denna, nu fatta ett definitivt beslut. Jag tror, att så äfven varit fallet vid de föregående tillfällen, då kammaren enskildt fått höra framställas de olika sidorna af detta aftal, och ehuru jag vågar påstå, att utskottet, som det plägar göra vid bedömandet af så viktiga frågor som denna, gjort sig all möjlig möda att sätta sig in i denna saks fördelar och olägenheter, innan utskottet fattat sitt beslut, vågar jag dock påstå, att villkoren äro så många och besluten så olika för olika fall, att redan däri ligger en stor risk för alla dem, som utan att mera grundligt hafva satt sig in i frågan, nu definitivt fatta beslut i densamma.

Nu har emellertid frågan bragts på tal, och jag anser det därför vara min skyldighet, att nämna på hvad sätt jag bedömde densamma såväl vid dess behandling på riksgäldsafdelningen, af hvilken jag var medlem, som i utskottet.

För mig spelar den ekonomiska sidan af frågan ingen roll, men jag har försökt göra klart för mig, huru egentligen denna fråga uppkommit. Jo, sedan Riksdagen år 1903 bestämdt afvisat hvarje försök af Grängesbergsbolaget att inblanda Riksdagens kredit i bolagets egen affär — då Riksdagen afslog framställning om ett lån på 20 miljoner, i trots af att Riksdagen hotades med, att om detta icke beviljades, blefve här icke något inhemskt bolag, utan då skulle våra malmfält öfvergå i utländska händer — har

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

emellertid sedermera inträffat, att bolaget kom till stånd utan det begärda lånet (hotet var sålunda ej rätt på sin plats) samt att naturligtvis detta bolag med fördel, som jag hoppas, fullföljer sina planer och förvärfvar dessa malmfält och exploaterar dem så fördelaktigt som möjligt. Men naturligtvis måste man fästa afseende därvid, att, trots alla restriktioner, detta bolag består ej ensamt af svenska män, utan att det äfven har betydande utländska delägare, hvilkas hufvudsakligaste syfte måste vara, att af detsamma få fram så stora inkomster som möjligt. Det vare dem icke förmenadt, men det är blott fråga om huru detta skall gå till. Det ligger i öppen dag, att för hvarje hundratusental ton, som detta bolag blir i stånd att bryta, frakta och sälja, blir naturligtvis dess inkomst större. Lyckligtvis beslöt Riksdagen, då det var fråga om att bygga en järnväg för att exploatera dessa malmfält, att denna järnväg icke finge på sätt då ifrågasattes, komma uti privata händer, utan järnvägen skulle byggas af staten och förblifva i statens hand. Och hvad var naturligare än att så skedde. Syftet därmed var ju, att staten skulle hafva i sin hand att kunna reglera, huru fort och på hvad sätt denna malm skulle kunna utföras ur landet i oförädladt skick. Bolaget har nu vid flera tillfällen begärt att få öka denna malmkvantitet, som från början var 1,200,000 ton till 1,500,000 ton. Bolaget lyckades först att få en ersättning för 3 hundra tusen, men den ersättningen indrogs, och hvad var då naturligare än att bolaget begärde ersättning med en så beskaffad ökning: med ett ord, bolagets största intresse ligger i att få exploatera så mycket som möjligt. Och huru har man nu i detta fall gått tillväga? Jo, först och främst har man sökt få den malmkvantitet höjd, som bolaget skulle ha rätt att frakta, och sedan behöfde man en konstant fraktsats. Men ett Damoklessvärd hänger öfver bolaget i afseende å bolagets utsikter till ökade avancer, nämligen möjligheten för svenska staten att införa en malmtull. Dessa tvenne bromsar, om jag så får säga, mot att bolagets avance på ett öfverdrifvet sätt ökas, hafva naturligtvis hos bolaget alstrat en önskan, att träffa ett aftal med staten, gående ut därpå att dessa skyldigheter, om jag så får kalla dem, skulle kunna aflyftas från bolaget, och hvad skulle bolaget sedan kunna erbjuda staten i gengäld? Jo, om man kunde få öka exportsiffran till 3,300,000 ton, och om man kunde få fraktsatserna fastställda och slippa exporttullen under 50 år, då skulle bolaget kunna säga: nu hafva avancerna varit så stora, att vi med dem kunnat afskrifva hela vår egendom och då må gärna staten taga hvad som är kvar af malmfälten. Detta har naturligtvis varit utgångspunkten för bolagets medgifvande, och nu beror det på hvad svenska staten skall svara på denna framställning. Jag kan för min del icke finna annat än att bolaget haft grundade skäl för sin ståndpunkt att så resonera, och jag anser sålunda, att en ärlig fråga kräfver ett ärligt svar.

Nu har alltså bolaget, så vidt jag kan se, genom det aftal,

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

som det lyckats träffa med regeringen, gått så långt i medgifvanden, som man gärna kan begära. Bolaget har förklarat, att det önskade lämna staten hvad som är kvar efter de 50 åren, men malmtull får icke förekomma under den kontraherade tiden, och detta är sålunda den principiella sidan af saken, hvartill äfven kommer ett fastslående af fraktsatsen. Hvad nu malmtullen beträffar, kan ju icke nekas, att någon sådan tull för närvarande icke är af behofvet påkallad, och jag är för min del den siste att vilja yrka på en dylik tull. Men hvad det betyder, därom hafva vi fått besked af herr statsrådets anförande i dag, då han uppgaf, att skälet hvarför detta ärende så sent inkommit till Riksdagen var, att den tyska traktaten låg under behandling, och så länge detta var förhållandet, kunde detta förslag icke framläggas, d. v. s. förslaget om 50 års tullfrihet på malm. Däraf finna herrarne konsekvenserna af ett så beskaffadt beslut. Om, såsom herr statsrådet nämnde, man kunde vara tveksam att afsluta denna traktat med Tyskland på endast $4^1/_2$ år, därför att man under denna tid skulle nödgas erbjuda Tyskland tullfrihet på malm, då kunna herrarne förstå hvad det betyder, om Sverige nu skulle binda sig för tullfrihet på malm under en tid af 50 år. Jag talar nu ej om den tyska traktaten, den föreligger icke nu, ehuru herrarne torde finna de stora fördelar våra underhandlare därvid vunnit därigenom, att de haft möjlighet att erbjuda tyskarne denna tullfrihet under $4^1/_2$ år, fördelar så stora, att vi få vara mycket försiktiga med att afgöra denna traktatfråga. Men huru ställer sig saken efter dessa $4^1/_2$ år? Jo, om då malmtullfrihet är fastslagen för ytterligare $45^1/_2$ år, så komma de tyska traktatsunderhandlarne att säga: malmtullen ha vi förut vunnit, den behöfver icke medgifvas nu, men nu gäller det nedsättning af tull på andra områden, som våra underhandlare bestrida, och hvad betyder detta? Jo, inkräktande på vår industri uti en grad, som skulle ha mycket större följder, än vi nu kunna beräkna. I och med det att frihet från malmtull nu införes för 50 år, lär icke endast traktaten med Tyskland stranda, utan äfven med andra länder, såvida ej däruti åt dessa inrymmas betydliga fördelar i afseende å andra produkter med ty åtföljande inkräktande på vår egen tillverkning och vår egen industri med däraf följande arbetsminskning o. s. v. Jag tror således, att det vore ganska riskabelt att här afsäga sig rättigheten att hafva detta vapen.

Men det finnes en annan sida af saken. Vi hafva sett, huru England införde exporttull på stenkol. För dem, som kände till den engelska handelspolitiken, var det svårt att kunna tänka sig att en sådan exporttull skulle kunna införas i England. Men engelsmännen fingo sitt dyrbara krig, de behöfde medel att fylla sina krigsbehof och ville ej betunga de skattdragande. Så tillkom denna tull, hvilken dock från början var ämnad att tagas bort, så snart den ej längre behöfdes. Hvarför skulle nu icke ett sådant

förhållande kunna inträffa jämväl hos oss, att vi kunde blifva i behof af denna inkomst till täckande af våra stora statsutgifter. Jag finner redan i den omständigheten en så viktig anledning att ej binda vårt land, att jag äfven ur den synpunkten nu ej vågar biträda Kungl. Maj:ts förslag.

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

Nu säger man, att utskottets motivering går i den riktning, att man icke *för närvarande* bör fatta något beslut, hvaremot herr statsrådet har behagat yttra, att bolagets anbud, det bud som nu föreligger, ej kan väntas komma tillbaka. Samma hot hörde vi år 1903, och det gäller att ej låta förleda sig däraf; ty enligt mitt förmenande är bolagets sträfvan efter ökade avancer så starkt, att herrarne kunna vara öfvertygade om, att anbud i den vägen icke komma att länge låta vänta på sig, de komma nog snarare än Riksdagen kanske föreställer sig. Jag tror sålunda, att om en lugn besinning i öfrigt leder oss till att icke rusa vid denna frågas afgörande, så riskera vi visserligen intet, utan kunna lugnt se tiden an, och min öfvertygelse är, att det skall lyckas regeringen att då likasåväl som nu träffa aftal med de tre bolagen, aftal, som ej binda oss för så lång tid, som nu är ifrågasatt.

Vidare nämnde herr statsrådet, att man icke kunnat gå i författning om rent köp af dessa malmfält; men, mina herrar, någonting dylikt har väl heller icke någon önskat. För min del har jag sett frågan på det sättet, att jag gläder mig åt att vi hafva så stora nationaltillgångar i våra malmfält, men anser icke, att vi hafva någon anledning att lägga dessa tillgångar i statens händer. Låt våra svenska enskilda bolag med nöje exploatera efter de grunder och med den reglering som staten bestämmer — se där allt hvad man kan begära, något statsköp af malmfälten är icke behöfligt för det ändamålet, och jag har icke kunnat tänka mig, att, sedan nu bolagen med så betydande uppoffringar lagt sig till med malmfälten, någon skulle på allvar vilja inlåta sig med dem i direkt köpeaftal för många miljoner för att få exploatera dem för statens räkning, då bolagen exploatera dem väl.

Här har vid flera tillfällen framhållits, och det upprepades af herr statsrådet, att man bör skaffa bolagen trygghet i sina åtgöranden, men är det väl någon som stört bolagen? Hafva bolagen ej sin fulla trygghet? Är det väl för bolagen obekant hvad de kommit öfverens med staten om i och med den öfverenskommelse, hvarigenom staten har möjlighet att inom vissa gränser åt sig bevara dessa nationaltillgångar, att de icke allt för fort gräfvas ur hålet för att oförädlade sändas till utlandet? Är det icke en fördel att svenska staten i detta afseende har medel i sin hand dels genom sina järnvägar, dels medelst fraktsatser och malmtullar? Jag tror, att man i allmänhet vid bedömande af denna fråga allt för mycket glömmer de möjligheter, Sverige har att öka sin förädling af malm, och ehuru naturligtvis de kvantiteter, som för det ändamålet för närvarande behöfvas, äro ganska obetydliga

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

— de äro förslagsvis omnämnda i detta kontrakt — kan man ej veta, hvilken utveckling denna sak kan få genom den elektriska driften, som ganska sannolikt kommer att göra en omhvälfning i hela detta arrangemang, och då kommer framtiden att tacka Riksdagen för att denna ej rusat iväg och ökat exporten af den råa malmen, af hvilken de svenska förädlingsverken möjligen kunnat draga nytta.

Man har vidare sagt, att järnvägsstyrelsen tillstyrkt den fraktsats, som nu tillförsäkrats bolagen, och som jag mycket väl förstår kan hafva sin stora betydelse för bolagen. Men jag hemställer till alla industriidkare inom denna kammare, om de icke alla skulle med nöje se, huru fraktförhållandena under de närmaste 50 åren komma att ställa sig; det vore nog en stor fördel att ha reda på den saken. Men med full tillit till järnvägsstyrelsens kalkyler i afseende å den nuvarande fraktsatsens tillräcklighet, kan dock icke denna styrelse, därest den vill samvetsgrant behandla frågan, påstå att någon järnvägsstyrelse bör ikläda sig en viss fraktsats för 50 år. Fraktförhållandena äro underkastade så många fluktuationer i följd af förändrade konjunkturer, materialets beskaffenhet, arbetspriser och dylikt, att jag anser omöjligt att någon järnvägsstyrelse skulle för så lång tid vilja fixera en viss fraktsats. Jag tror icke, att något enskildt bolag skulle vilja göra det, och ännu mindre föreställer jag mig, att statsbanornas styrelse bör inlåta sig på något dylikt. Jag tror icke, att man skulle kunna förebrå styrelsen, ifall den på frågan, hvad frakten här bör beräknas till, svarade, att styrelsen icke kunde garantera svenska Riksdagen, att under denna långa period utaf 50 år ej sådana variationer kunde uppstå, att järnvägsstyrelsen icke kunde på förhand och för hela tiden bestämma en viss fraktsats.

Jag tror visserligen, att man icke här kan göra hvarken bolaget eller Kungl. Maj:t några förebråelser, att icke det aftal, som här blifvit träffadt, uppgjorts med största möjliga omsorg, men jag säger ännu en gång, att det är den principiella betänkligheten, som för mig liksom för statsutskottets majoritet varit afgörande i detta fall, att ett så länge bindande och kompliceradt kontrakt som det föreliggande icke bör afgöras i brådska, utan bör noga öfvertänkas och öfvervägas. När jag tänker på hvilken ståndpunkt Riksdagen snart kommer att intaga, när den tyska traktaten föreligger till behandling, tror jag det vore ganska vådligt, om kammaren nu skulle bifalla Kungl. Maj:ts förslag. För min del ber jag att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Tamm, Hugo: Jag vill för min del visst icke underkänna, utan skall gärna understryka den anmärkningen, att det har varit en mycket kort tid, som denna fråga kunnat af utskottet behandlas, och Riksdagens ledamöter hafva äfven varit så upptagna, att de naturligtvis icke kunnat ägna den all den uppmärk-

samhet, som skulle varit önskvärd. Att nu gå in i, som man säger, dispyt om själfva frågan, torde ej vara mycket lönt. Villkoren äro enligt den uppfattning jag kommit till, då jag gått igenom dem med den tid, som varit mig förunnad, så tillskrufvade, om jag så får säga, att från Riksdagens sida icke någon skälig anmärkning mot dem kan göras. Man kan ju alltid visa sitt skarpsinne genom att leta fram möjligheter till att kontraktet skulle kunna kringgås. Men jag tror, att dessa möjligheter skola vara ofantligt små, och att verkligen frågan är af sådana dimensioner, att små anmärkningar hafva mycket litet att betyda.

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

Det är dock en sak, som jag icke kan undgå att beröra. Låtom oss föra vår tanke tillbaka ända bort mot år 1888! Då tror jag det var första gången, som denna fråga var före, på grund af en interpellation, som jag tog mig friheten ställa till Kungl. Maj:t. Från den tiden hafva dessa frågor ständigt varit föremål för Riksdagens och Kungl. Maj:ts uppmärksamhet. Men märkom det, två eller tre gånger hafva bud gjorts, innan det blef förslag, att det skulle komma till en fast uppgörelse om dessa bergs öfvertagande med äganderätt af svenska staten. En gång ville Kungl. Maj:t icke komma fram med det, en annan gång ville Riksdagen icke vara med om det, och jag vill erinra herrarne, med hvilken tillfredsställelse det arrangemang hälsades, att de nu öfvertogos af det bolag, som nu äger dem. Detta öfvertagande hälsades af Riksdagen med en lättnadens suck, därför att bergen stannade i svenska händer. Nu ser det ut, som om man hade glömt hela den förberedande behandling, som frågan haft. Och hvad är det frågan nu gäller? Jag skall samtidigt med att jag besvarar denna fråga upptaga några af de anmärkningar, som äro gjorda.

Nu föreslår man, att bolagen först och främst skola få mottaga nedläggandet af en process, som staten aldrig borde hafva väckt. Icke är det mycket heder för staten åtminstone att hafva väckt denna till lif, och det lär väl icke vara någon synnerlig eftergift å statens sida att nedlägga den processen.

Vidare är det två villkor. Att bolagen skola befrias från malmtull är väl det stora villkoret. Ekonomiskt sedt är det mig omöjligt att kunna inse, att staten får mindre inkomst på det nu föreslagna sättet, än den får genom en möjlig malmtull, såvidt den icke afser rent af ruin eller, som det yttrats, rent af att tvinga bolagen att förlora sin förmögenhet eller afsätta den hvar de bäst kunna, till svenska staten eller annan. Gentemot staten synes mig således icke malmtullen i afseende å dessa berg spela någon stor roll. Och jag för min del tror jag kan säga, att den icke heller skall visa sig vara något, som kommer att ytterligare urgeras. Jag föreställer mig nämligen, att den blir af den art, att man kan säga, att icke ens i fördelen att hafva den så kallade

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

makten kvar man har något vapen. Men denna fråga tillhör det annat utskott att behandla, och jag skall ej ingå på den nu.

Hvarenda talare, som yttrat sig mot det kungliga förslaget, har anfört villkoret om frakten och sagt, att det är oklokt att binda sig för 50 år till en fraktsats af 2 kronor 64 öre, då man ser, att arbetspris och dylikt ständigt stiga. Ja, men man glömmer en sak. Ha herrarne någonsin i järnvägarnes historia sett, att frakt, som bestämts på en sådan basis, att den är rätt reglerad — och det är denna, ty här föreslås ingen undantagsfrakt — ha herrarne i järnvägarnes historia sett, att den höjes? Nej! Och hvarför höjes den icke — arbetsprisen stiga, men ändå sjunker frakten, och järnvägens finanser gå ihop? Jo, af en helt naturlig orsak. Det är de tekniska uppfinningarna i den vägen, som spela en så stor roll, och i detta fall vill jag endast anföra, att för närvarande malmvagnarne där uppe frakta 34 ton, under det att de väga 10 à 11 ton, det vill säga tre gånger vagnens dödvikt. Huru var det förr? Jo, i början tog vagnen 120 centner och vägde 110. Naturligtvis skall detta spela en stor roll liksom i fråga om ångbåtsfrakterna, att man kan minska dödvikten och härigenom bereda större utrymme och förmåga att framföra gods. På samma sätt är det med lokomotiven. Man ökar ständigt deras dragkraft genom nya uppfinningar, och skulle man på en bana som denna få elektrisk drifkraft, som just passar där, är det högst antagligt, att frakten skulle nedgå. Jag skulle vilja säga i motsats mot den föregående talaren, att, om man erbjöde mig att få stå vid nuvarande frakt, jag skulle svara nej, ty hittills har erfarenheten visat, att det går ihop för järnvägarne med äfven låga frakter. Jag tror därför, att detta icke får räknas som ett alltför hårdt villkor, men det är ett af dem, som tryggar själfva affärens möjlighet att ostördt få arbeta.

Vidare är det ett villkor, att bolagen ej skola direkt beskattas efter annan eller högre grund, än som gäller för andra bolag med årlig inkomst af en och en half miljon kronor. Vi äro konstigt komna, när man skall såsom villkor för afstående af hvad man äger behöfva i kontrakt därom antaga sådana löjliga bestämmelser, som att man ej skall blifva sämre behandlad än andra svenska medborgare.

Mot dessa mer eller mindre reella fördelar, som alla endast afse, att bolagen skola få arbeta i lugn och ro — herr Fränckel må säga hvad han säga vill, men hemställer jag, om ej en verklig fara, så länge tull och frakter icke äro reglerade, hänga öfver bolagen: Hur var det i fjol? — — det är detta damoklessvärd, som hänger öfver bolagen, som framkallar önskan hos dem: låt oss få vara i fred! — Mot detta slags, som man säger, fördelar, som jag nästan förvånar mig öfver, att man behöfver intaga i ett skriftligt kontrakt — — mot detta skola bolagen afstå fyra femtedelar af det, som de faktiskt och onekligt äga. De skola dess-

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

utom garantera staten, att staten icke förlorar på sina järnvägar. Hur det än går med frakterna, hur än driftkostnader och dylikt ställa sig, garanterade 4,5 procent skall staten hafva. De skola vidare lämna som räntefritt lån en niondedel af sin inkomst — endast såsom räntefritt lån — för att staten skall kunna tidigare få någonting, som höjer upp budgeten. Det är icke någonting annat denna paragraf innehåller, än att från år 1911 det skall betalas ett visst belopp, som bolagen förlora räntan på och staten vinner räntan på och som sedermera, när staten får hela inkomsten af bergen, får återbetalas efter vissa grunder. Vidare skola utan alla garantier undan för undan, som det lyckas dem att frigöra några belåningspapper eller säkerheter, staten lägga hand på dessa och behålla dem för sin räkning. Dessutom skall i kontraktet åläggas bolagen en förpliktelse, som de icke hafva nu, nämligen att reservera för svenska köpare all sin bästa malm, den s. k. A-malmen, och lämna till svenska producenter hvad de rekvirera och behöfva.

Kan man då säga annat, än att från *statens* sida det är en fördelaktig uppgörelse? Och det kan gå med denna, trots hvad en föregående talare sagt, på det sätt, som det gick med de sibyllinska böckerna: man var först misstänksam hvar gång och sade nej, priset steg undan för undan, och till sist fick man betala mångdubbla priset för en af böckerna. Hade ej bolagen godkänt kontraktet, skulle jag å andra sidan tycka, att det har snarlikhet med de gamla sjöröfvarnes sätt att gå till väga. De togo upp tribut, för att de ej skulle brandskatta städer o. s. v., och här är det faktiskt så, såvidt jag kan se, att, för att få begagna sin egen egendom viss tid, man skall göra sig af därmed. Jag hemställer, om herrarne skulle tycka den principen vara god, om den skulle tillämpas på hvad vi hafva, så att man sade: ni skola få behålla så och så mycket af er egendoms afkastning, men af egendomen taga vi fyra femtedelar om en tid. Jag kan ej neka till, att med min uppfattning af äganderätten jag finner detta kontrakt vara ett ganska farligt prejudikat och en hård tillämpning. Men bolagen hafva nu faktiskt, tvungna eller självmant, lagt fram ett anbud, som det nu gäller för oss att antaga eller icke antaga.

Som jag sagt, finner jag de eftergifter, som man lämnat bolagen, icke vara af större betydelse, än att, i betraktande af hvad staten får, uppgörelsen icke kan för mig framstå annat än som högst fördelaktig för staten, och jag vill ej pressa en till blods på något håll och rent af taga ut sista möjligheten för en svensk affär att reda sig. Jag vill ej säga, som en ledamot af Riksdagen sagt: jag tycker mycket bra om kontraktet, bara man får taga bort malmtullfriheten och inkomstskattbestämmelserna; d. v. s. om man toge bort förmånerna för bolagen, då tyckte han kontraktet var bra.

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

Med en sådan åsikt har jag ej kunnat göra annat än tillstyrka Riksdagen att taga detta förslag, och jag ber kammaren tänka på en annan sak. Det ligger för oss stora sociala problem, som kosta penningar, det ligger för oss stora utgifter för den ekonomiska utvecklingen: vi hafva de ökade löneregleringarna, som äro oundvikliga, vi hafva vårt arméväsen långt ifrån stadgadt, så att, trots varsamhet, hvarom väl talas i Riksdagen, men hvarefter ej ofta handlas, då hvarje särskild fråga kommer, föreligga så stora oundvikliga utgifter, att man får väl betänka, på hvilket sätt man skall kunna täcka dem undan för undan. Det går icke att ständigt hafva skatteskrufven i gång, det går icke att ständigt pressa ut nya skatter, utan det gäller att tillse, att man är något försiktig äfven med de produktiva ekonomiska verk, som staten har, så att äfven de lämna ett välbehöfligt tillskott till statens kassa, och jag kan icke se annat, än att den rätta metoden är den, att staten också skaffar sig en ökning af sina inkomster, hvilken icke verkar och kännes som skatt. Det har också vid denna riksdag varit före förslag i sådan riktning. Det har varit före fråga om vattenfallens tilldodogörande för statens räkning vid Trollhättan. Det föreligger ett förslag, som skall afgöras genom gemensam votering, om inköp af vattenfall för elektrisk järnvägsdrift, mot hvars princip jag icke hört något uttalande — endast om sättet att gå till väga nu har det varit dispyt. Det har väckts och föreligger ännu oafgjordt ett förslag, som jag för min del anser vara ett godt medel att få en inkomst för staten, nämligen telefonköpet. Nu föreligger här en fråga, som ofelbarligen också kan bereda en hjälp för att täcka dessa bördor, som vi måste ålägga svenska folket. Det är äfven från denna synpunkt, som jag anser, att man bör väl besinna sig, innan man kastar detta förslag.

Dessa hafva varit de hufvudgrunder, hvarför jag ansett mig böra vara med om den reservation, hvilken är bifogad utskottets betänkande, och till hvilken jag anhåller om bifall.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till nu pågående sammanträdes fortsättande klockan 7 på aftonen.

Herr Lithander: Då den näst föregående talaren så fullständigt uttalat sig i frågan, torde jag utan svårighet kunnat afstå från ordet, men då jag erhållit det, skall jag be att få yttra några ord. Först och främst måste jag uttala min förundran öfver att regeringen velat framlägga och göra sig till förespråkare för en affär, om jag så må kalla den, ett förvärf, där hvad man skall förvärfva är fullständigt okändt och befinner sig 300 meter under jorden samt skulle tillfalla den, som gjort förvärfvet, först 50 år härefter. Om en enskild person, ett konsortium eller bolag skulle falla på den idén att inlåta sig på en sådan affär, det må nu vara

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

dess ensak, men däremot anser jag verkligen, att en regering eller en Riksdag icke gärna kan åtaga sig ansvaret för sådant.

Den föregående talaren erinrade, att staten tidigare varit i tillfälle att förvärfva de norrbottniska grufvorna, men icke begagnat sig af det, och att vi glömt, att dessa tillfällen förefunnits. Nej, för min del har jag icke glömt dem, men jag har ej heller glömt det skäl, på hvilket frågan första gången strandade. Det var ungefär detsamma, som nu gör sig gällande, nämligen att hvad man skulle förvärfva skulle man fått — 40 år därefter, då den, af hvilken man skulle förvärfva grufvorna, först skulle under 40 år få rofbryta i desamma. Det är ju ej underligt, att man ej vill ingå på någonting så sväfvande: valutan är obestämd, priset är obestämdt, och det hela sväfvar enligt mitt sätt att se saken fullständigt i luften.

För min del är jag öfvertygad om att det vore bäst, om bolaget fortsätter med sin verksamhet, hvilket är dess obestridliga rättighet, men däremot har jag en bestämd uppfattning om det oriktiga i att staten skulle afhända sig det medel den nu har i sin hand att reglera denna affärsverksamhet. Det är dock icke så, som herr Tamm, något olycklig i sin liknelse, anförde, att detta är en enskild egendom, hvars försvinnande ur landet man icke kan på något sätt förhindra, utan att man vill handla ungefär som kapare. Det är en väsentlig skillnad, säger jag, mellan vanlig enskild egendom och en egendom, som frånhändes landet och aldrig kommer tillbaka. Man vill ju lagstifta mot sköfling af skogar, och detta med rätta, men det är dock icke så farligt, att de försvinna, ty de återkomma, ehuru långsamt. Malmen däremot i grufvorna återkommer aldrig. Därför torde det vara fullständigt berättigadt, om staten förbehåller sig någon ersättning för hvad som landet beröfvas, och härvidlag kan jag heller icke på något sätt med någon ömsinthet behandla bolaget, ty faktum är, att bolaget tillför Europa den bästa och billigaste malm, som står till buds att få; Tyskland bryter icke ett ton malm, som blir lika billig. Att det kan få från Sverige denna billiga malm, är till ofantligt stor nytta för att höja Tysklands järnindustri. Och jag frågar: kan icke bolaget, om svenska Riksdagen skulle finna det lämpligt att taga en royalty eller ålägga en tull — man får kalla det hvilket som helst — kan icke bolaget finna det möjligt för sig att hålla sig fullt skadelöst för denna svenska statens pålaga? Jag tror det, jag är viss om det, så att någon anledning att beklaga sig för en sådan eventualitet saknar bolaget.

Herr statsrådet, chefen för civildepartementet, erinrade fullt riktigt om det omöjliga att bedöma framtida förhållanden, i all synnerhet för en så lång tid som 50 år. Jag ber att få på det lifligaste instämma i den erinringen. Men hvad som förundrade mig var, att herr statsrådet nästan i samma andedrag förklarade, att ett eventuellt upptagande af exporttull icke hade någon betydelse i statsfinansiellt afseende mot den stora förmögenhet, som

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

staten genom kontraktet skulle förvärfva om 50 år. Dessa båda påståenden finner jag något strida mot hvarandra, och för min del tror jag, att det vore lämpligare eller reellare eller mindre intrassladt, om Riksdagen finner anledning att pålägga en afgift än att blanda sig uti grufaffärer. Jag tror verkligen icke det vore lyckligt. Staten har naturligtvis ingen annan utväg, om den förvärfvar sig grufvorna, än att utarrendera dem, och det blir nog i hvarje fall till ett sådant bolag, som har lika stora pretentioner, som nu Grängesbergsbolaget har. Det synes mig vara nödvändigt att tänka på en annan synpunkt också, nämligen den, att, om denna export skall pågå och vi icke på något sätt förhindra det, den helt naturligt skall medföra en ofördelaktig inverkan på Sveriges export af järn eller på Sveriges uppträdande med sitt järn på den utländska marknaden. Det är någonting egendomligt i att nedsätta frakter, att bereda fördelar för utlänningar, som köpa vår järnmalm. Jag upprepar därför hvad jag vid föregående tillfällen sagt: att det synes mig vara en himmelsskriande orättvisa, att de svenska industriidkarne på järnindustriens område skola vara mindre väl lottade än utlänningen och betala en vida högre malmfrakt.

En stor auktoritet inom vårt land på järnindustriens och bergsbrukets område, disponenten Tiberg på Långbanshyttan, har i afseende å det nu föreliggande kungl. förslaget med sin stora sakkunskap och med sin förmåga att räkna rätt och säkert på detta område yttrat sig på ett alldeles förkrossande sätt om regeringens förslag. Jag skall icke besvära kammaren med att relatera mycket däraf, men jag kan icke underlåta att meddela några få ord ur hans yttrande. Han säger: »om staten afstår från Gellivareprocessen, om staten afstår från påläggande af exporttull på malmen, om staten medger malmexportens ökande från Kiruna till 3 millioner ton mot 1,2 nu, om staten fraktar malmen till vissa angifna pris, som äro betydligt lägre än enligt frakttaxan, och om staten nedlägger ytterligare 10 millioner kronor på järnvägen, så skall om 50 år eller dessförinnan, när $^1/_5$ af malmtillgången i Kiruna är bruten, hela fyndigheten då tillfalla staten utan ersättning». Det är mycket egendomligt, att, sedan man uppräknat alla dessa undantag — och man kan ju långt ifrån beräkna dessas betydelse, men man vet, att det skulle förestå ofantligt stora utgifter —, man ändå vill beteckna förvärfvet såsom »kostnadsfritt». Det är mer än underligt, att man kan misstänka, att Riksdagen är så kritiklös, att den tager detta för kontant. Jag hoppas, att så ej skall ske.

Ett verkligt glansnummer i detta kontrakt, ett kontrakt, om hvilket jag inom parentes kan säga, att det kan blifva process om hvarenda punkt, och hvars slutuppgörelse nu är omöjlig att beräkna, finnes också: en öfverenskommelse, som är af den mest egendomliga art man kan tänka sig, nämligen att Sverige skulle

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

betala royalty under vissa år för den malm, som exporteras, nämligen den royalty, som bolaget är förbundet att utbetala till fru Broms. Det blefve onekligen ett mycket egendomligt förhållande, att svenska staten skulle betala royalty för malm, som exporteras från Sverige. Jag har omnämnt detta mera som en kuriositet än såsom varande af någon sorts betydelse för frågans afgörande. Men frågan är däremot af ofantligt stor betydelse, mycket större än som kan för närvarande åskådliggöras, och det synes mig vara ett äfventyr att underkasta sig sådana villkor och ingå på en sådan affär, hvars verkliga resultat är ytterst tvifvelaktigt och i hvarje fall icke kan blifva kändt förrän om 50 år.

Herr grefve och talman! Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Pettersson, Fredrik Emil: Jag tillhör utskottets majoritet, och jag vill angifva de skäl, som förmått mig att omfatta denna mening. Men innan jag börjar, vill jag uttala, att jag är tveksam, huruvida det är ett lyckligt tillvägagångssätt att, såsom under denna riksdag ägt rum, regeringen i riksdagens sista timme kastar in den ena stora affärspropositionen efter den andra, och jag ber att få säga, att jag så mycket mindre väntat detta, som, när man i riksdagsprotokollen läser om denna frågas behandling i Andra Kammaren vid 1903 års riksdag, man finner, att en stor del af den meningsgrupp, för hvilken den nuvarande regeringen är ett uttryck, då gaf sitt missnöje till känna, emedan frågan så sent framlades. En af nuvarande regeringens ledamöter talade särskildt om den »allra yttersta timmen» och då kom frågan ändå in till Riksdagen nära en half månad förr än nu. Det har sagts af herr statsrådet och chefen för civildepartementet, att detta förhållande berott på den tyska handelstraktaten, men på samma gång konstaterade herr statrådet med en viss tillfredsställelse, att ärendet legat fullt färdigt förut. Men jag undrar, om man, när man ser på saken, kan säga, att ärendet är fullt färdigt än i dag.

Går man nämligen tillbaka till frågans historik, så finner man, att år 1898, då Riksdagen för första gången påkallades att vara med i detta stora företag, skrefs det i kontraktet en punkt, som jag vill fästa uppmärksamheten på och som särskildt var ägnad att göra Riksdagen benägen att ingå på saken, nämligen att kronan hade rätt att hafva ett ombud i bolagets styrelse, hvilket skulle äga att följa med bolagets verksamhet och föra talan för statens aktier. När frågan var före vid 1903 års riksdag, var det så märkligt ställdt, att en och samma person var ombud i både köpare- och säljarebolaget. Statens representant i det ena bolaget ansåg såsom revisor i Grängesbergsbolaget köpet utmärkt och bra, men om han kunde säga detsamma såsom statens ombud i det andra bolaget, Luossavaara, som skulle säljas, det fingo vi ej veta. I år finns icke något yttrande alls af statens

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

ombud i den kungl. propositionen. Jag erkänner nu gärna, att det ofta händer, att denna anordning, att kronan har ett ombud i ett bolag, visat sig vara ganska betydelselöst, men i ett sådant fall som detta borde väl ett yttrande af ombudet föreligga för Riksdagen. Jag klandrar emellertid icke honom, utan att hans yttrande icke infordrats. Det borde ha varit med för att gifva Riksdagen ett stöd och upplysning om huru affären ställer sig från statens sida. Ett sådant där styrelsemedlemskap är väl ingen sinekur, utan meningen är väl, att ombudet skall vara till nytta, då så behöfves.

Här har sagts från statsrådsbänken i den blomstermålning, som upprullades beträffande detta företag, att bolagets egendom skulle få öfvertagas af staten utan någon lösenskyldighet af något slag. Jag tror annorlunda. Jag tror, att köpet har kommit till stånd i och med detsamma Riksdagen bifaller förslaget, men betalningen erlägges under loppet af 50 år. Den erlägges i form af förmånen af särskildt lindrade skatter, billiga frakter och trygghet för exporttull. Nu vill jag på samma gång säga, att jag tillhör icke dem, som ifra för att man skall söka komma bolagen till lifs. Jag har den uppfattningen, att efter Riksdagens öfverenskommelse med bolagen år 1898 vore det icke rätt af Riksdagen att taga ut något slags exporttull för den malmkvantitet, som då stipulerades, eller 1,200,000 ton till brytning under 23 år, men däremot anser jag, att staten har full rätt att taga exporttull för *öfverskjutande* malmkvantiteter. Om man går igenom frågans historia, finner man, att år 1903 samme ärade talare på nerikesbänken, som i dag framlagt reservanternas förslag, frambar det förslag, som då höll på att blifva Riksdagens beslut, eller att för öfverskjutande malmkvantiteter skulle erläggas en särskild afgift af 50 öre per ton. Räkna vi nu efter hvad denna lilla afgift af 50 öre per ton, som bolagen då voro färdiga att gå in på, skulle gifva på skillnaden mellan nu ifrågasatta maximitransport 3,000,000 ton och nu gällande 1,200,000 ton under 50 år, och därtill lägga den afgift, som bolagen hade att betala till järnvägen, om de skulle följa den vanliga frakttaxan, samt så den skatt, som möjligen kunde drabba bolagen och å hvilken nu lindring ifrågasättes, så kommer man till sådana belopp, att undras kan, huruvida icke staten på detta sätt har större vinst än den, som den skulle få enligt nu föreliggande förslag.

Det finnes en annan sak, som, efter hvad jag tror, icke blifvit under debatten berörd och som gör mig tveksam. Vid öfverenskommelsen år 1898 fanns bifogadt ett aftryck af den öfverenskommelse, som bolagen skulle göra med Norge för att exporten i lugn och ro skulle gå för sig icke blott inom Sverige, utan äfven å bandelen öfver Norge. Enligt detta kontrakt har norska staten rätt att inlösa bolagens anläggningar i Narvik. Det kan således icke uttalas här, att staten skall bli ägare till all bolagens egen-

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

dom. Om nu Sverige ingår förbindelser, som binder detsamma i 50 år, hvem säger, hurudan den norska ståndpunkten är, när kontraktet för denna bandel utlöper, hvilket sker inom 20 år? Nu kan ju häremot invändas, att då kunna vi, om svårigheter från Norge uppställas, kasta exporten på Svartön. Men jag undrar, huruvida detta kan gå för sig med de kvantiteter, som här äro i fråga att transportera, då sjöfarten på Svartön är öppen endast 4 à 5 månader om året. Stode denna utväg öppen, hade vi ju aldrig behöft gå den andra vägen. Vidare tror jag, att dessa stora och mäktiga bolag kunna lättare komma öfverens med norska staten, än hvad svenska staten kan göra. Man vet ju, att enskilda bolag kunna genom beställningar i främmande länder och lämnande af andra förmåner förskaffa sig förlängd kontraktstid, men för staten är det vida svårare. Hvarje stat skall tillgodose sina intressen och det bör således också svenska staten göra, men man skall veta, huru dessa intressen komma att te sig, när kontraktstiden är ute på norska sidan, innan man går in på denna öfverenskommelse.

Här har vidare sagts, att man kan riskera, att företagen komma i utländska händer. Ja, enligt nuvarande bestämmelser skulle detta kunna ske, om samtliga aktierna inköpas af utlänningar, men just med hänsyn härtill har staten förvärfvat sig ett antal aktier, och för dessa har ju kronans ombud att föra talan. Skulle emellertid bestämmelserna kunna kringgås, så att det vore att befara, att bolagen kunna sälja grufvorna till utlänningar, så kunna de likaväl med nu ifrågasatta kontrakt sälja hela sin 50-åriga dispositionsrätt till utlänningar.

När vi en gång hade före frågan om koncession af en järnväg till Svappavaara — jag erinrar därom, men jag kanske ej behöfver relatera det — framställdes det från regeringens sida såsom nödvändigt och rättvist att tillgodose äfven andra grufbolag än nu ifrågavarande med transportmöjligheter. Det kan ej ske på detta sätt, då järnvägens trafikförmåga ej är större, än att den kan frakta 2,700,000 ton, utan man måste bygga ut järnvägen redan för att den skall kunna svälja nu ifrågasatta 3,300,000 ton, och då blir trafikförmågan upptagen till fullo och alla andra grufföretag äro stängda; och äfven om vi nu gå in på detta kompletteringsarbete, hvem svarar oss för, att man på andra sidan riksgränsen vill nedlägga sådana omkostnader för ökande af trafikförmågan, att järnvägen kan uppfylla sitt ändamål?

Dessa mina synpunkter har jag ansett mig böra lägga fram vid frågans behandling. Hufvudsaken blir och är dock, att vi ej böra binda vår handlingsfrihet för 50 år, och att vi icke böra släppa ur våra händer det vapen, exporttull, som jag visserligen hoppas icke kommer till användning, men som dock är bra att ha vid öfverenskommelser med främmande makter. Hvarje stat bör noga bevaka sina intressen, och Riksdagen bör ej gifva

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

från sig de stridsmedel, som staten har rättighet att använda för att skydda dessa intressen. Jag spår, att denna uppgörelse, som i dag är ämnad att skydda statens intressen, kan långt inom de 50 åren leda till missräkningar, och den skulle i hvarje fall komma att klafbinda vår handelspolitik ända till dess.

På dessa skäl yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Friherre Palmstierna: Såsom reservant skall jag be att få anföra skälen, hvarför jag tillsammans med åtskilliga andra reserverat mig.

Utskottet har såsom hufvudskäl anfört, att det varit så kort tid att pröfva denna fråga. Det är ju alldeles otvifvelaktigt, att det varit kort tid; men hör man de skäl, som anföras för afslag, så är det alldeles påtagligt, att samma personer, som yrkat afslag, skulle göra det, äfven om de haft aldrig så lång tid till sitt förfogande.

Hvad är det bolagen vilja? För öfrigt är det icke bolagen, som begära någonting, utan det är regeringen, som ansett det vara fördelaktigt för staten att göra denna öfverenskommelse med bolagen. Hvad är det då bolagen uppställa såsom villkor? Det kan sammanfattas däri, att de vilja sköta sina affärer såsom andra svenska medborgare i fred och ro. Nu säger man, att ingen människa har nekat dem att sköta sig själfva, men läser man då bevillningsutskottets utlåtande, som nyss lämnats oss, så ser man, att det var på den förseglade sedeln det hängde, att bevillningsutskottet skulle hafva tillstyrkt exporttull på malm af 50 öre per ton. Reservanterna äro tio, och således har det hängt på den förseglade sedeln. Således, om bevillningsutskottet representerade Riksdagen, så hade det varit alldeles på håret, att man pålagt en exporttull af 50 öre per ton på järnmalm, som ur riket utföres, d. v. s. äfven på de 1,200,000 ton, som bolagen fått rättighet att utföra, därför att de skola svara för banans ränta och amortering. Det sägs visserligen där, att 50 öre äro en småsak, men att det är viktigt, att principen blir fastslagen. Det är ej bolagen, som hota, utan det är alldeles påtagligt Riksdagen eller åtminstone en mycket stor del däraf — om det är majoritet eller minoritet, det vet jag ej — som hotar med exporttull på järnmalm.

Jag tillät mig säga, att hvad bolagen egentligen begära är att få vara i fred liksom andra svenska medborgare, och jag skall be att få gå igenom några af deras yrkanden.

Först är det rättegången. Ja, den kanske är det bäst att tala så litet som möjligt om; den borde aldrig ha kommit till stånd.

Sedan ha vi fraktkvantiteten. I det första kontraktet står, att de, därför att de svara för ränta och en långsam amortering, hafva rättighet att föra ut 1,200,000 ton. Men ingen förbjuder dem att föra ut mer. Det blir en öfverenskommelse, om hvilken kvantitet järnvägen kan frakta och till hvilken fraktsats. Nu är

det fråga om att komma upp till 3,000,000 ton. Ja, hvad är det eljest för grufbolag eller ägare af stenbrott, som ej anse sig hafva rätt att på en järnväg, öppnad för allmän trafik, föra ut allt hvad de vilja och kunna mot fastställd fraktsats? Men här har man sagt: nej, vi skola hålla igen och ej tillåta, att denna viktiga nationaltillgång tömmes ut och föres till utlandet, utan se till, att den förädlas inom landet. Hvad denna nationaltillgång beträffar, så hafva vi ju fått säkerhet för, att om den än minskas, skola vi hafva $^4/_5$ kvar. Således blir den icke uttömd. Hvad förädlingen angår, så är det ju allas vår önskan, att så mycket som möjligt skall förädlas inom landet, ty då blir ju den exporterade varan mycket mera värd, och arbetslönerna stanna inom landet. Men huru kan man säga, att just dessa bolag skola förädla malmen? Det står ju hvilken som helst fritt att taga denna malm och förädla den. Hvarför göra de icke det? Jo, förmodligen därför, att de funnit, att det icke lönar sig. Då kan man väl ej begära, att dessa bolag skola idka förädlingsindustri, när det står öppet för hvem som helst. Icke kan man väl säga till en skogsägare, att det är bättre att förvandla träet till pappersmassa m. m., därför att det blir bättre priser, och därför att lönerna då stanna inom landet och att detta ju är bättre än att föra ut råvaran till utlandet. Jag tycker, att här är samma förhållande, såvidt jag förstår.

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

Sedan begära bolagen att få veta, hvilka fraktsatser de skola hafva för kvantiteter öfver 1,200,000 ton. Kungl. Maj:t bestämde en fraktsats af 2 kronor per ton. Däremot gjordes anmärkning inom Riksdagen, och Kungl. Maj:t har nu sagt, att denna öfverenskommelse är slut från och med den 1 januari i år. Nu veta bolagen ej, hvilken fraktsats de få. Man har hört talas om att det är mycket bra att kunna hejda utförseln genom höjda fraktsatser, men det är ju naturligt, att bolagen vilja veta, hvilken fraktsats de skola ha. De begära intet undantag, de fråga blott, om den allmänna taxan med 20 % nedsättning skall gälla, och jag är öfvertygad om, att om det icke här vore fråga om exceptionella förhållanden, så skulle de få frakta malmen till mycket lägre pris. Nu är det blott fråga om 2 kronor 64 öre per ton. Men nu säger man: vi veta icke, hur detta ställer sig om 50 år. Nej, men därför står det också här, att bolagen skola garantera 4,5 % ränta på banan, medan de nu endast garantera 3,8 %. Man har talat om att det är en för lång tid att inlåta sig på en affär om 50 år. Jag undrar dock, om ej amorteringen efter 3,8 % räcker längre än 50 år. Det är ej så stora amorteringslån, som upptagas på 75 år. Och det har ju af handlingarna visat sig, att med en fraktsats af 2 kronor 64 öre per ton blir det en synnerligt god affär för järnvägen. Gellivare—Luleå-järnvägen afkastar 7 %, och det är kanske den bästa biten af hela svenska statsbanenätet.

Sedan kommer frågan om skatten. I detta hänseende kan

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

jag ej förstå annat, än att bolagen begära att blifva fredade för skatteplundring. De begära ej bättre förhållanden än andra bolag i skatteafseende, men då de komma att få inkomster, som äro större än andra bolags, begära de att blifva säkerställda, för att de, som hafva dessa stora inkomster, icke skola behöfva betala tio gånger bevillningen, då andra betala fyra gånger bevillningen. Sådan skatteplundring begära de att slippa, och detta synas mig vara fullkomligt rimligt.

Sedan återstår tullen — och att bolagen äro hotade med tull, det tog jag mig friheten att nyss visa därmed, att det hängde på den förseglade sedeln inom bevillningsutskottet. Ja, säga bolagen, tullfriheten blir möjligen en stor fördel för oss framför andra, men denna fördel äro vi villiga att betala. Först och främst få ju bolagen icke exportera A-malm, utan den skall bevaras för de svenska järnverken, hvilka skola hafva rätt att äfven få annan malm, om de bara säga ifrån. Vidare skall staten få $^4/_5$ af malmtillgångarna om 50 år. Jag vill ej tala om denna niondel af årsvinsten, som staten får om 11 år, ty den skall staten betala tillbaka, och därför kunde den, synes det mig, likaväl vara borta ur kontraktet.

Då är det endast en sak, som enligt min tanke kan vara en hake. Vi vilja ej lofva att icke lägga på exporttull, utan vi vilja hafva denna tull såsom ett vapen mot Tyskland, då det om 4 år gäller att sluta en handelstraktat med denna makt. Likaväl som man kan säga, att detta är ett utmärkt vapen, då man ej har något annat, likaväl kan man säga, att på 4 år synas vi hafva tid att omarbeta vår tulltaxa liksom andra länder och att därigenom skapa ett vapen mot Tyskland. Jag tror, att ju längre man kommer, desto svårare blir det att lägga exporttull på malm. Det kommer att röna så mycken opposition från så många håll, att vi säkerligen ej komma att pålägga en tull. I fjol ansågs det mycket nyttigt och lämpligt att pålägga en sådan tull, men sedan man fick åtta dagar på sig att fundera på, så blefvo åsikterna helt andra. Det har redan talats om, i hvilket tillstånd dessa grufaffärer voro, när bolagen gjorde sig förtjänta af allas tacksamhet genom att öfvertaga dem. Då riskerade bolagen sina pengar, men nu, då det synes att de förtjäna pengar, så säger man, att de förtjäna för mycket. Men när det är fråga om så stora affärer, så är det nödvändigt, att de få amortera sina skulder och konsolidera sig så fort som möjligt. Bolagen begära endast att få vara i fred. De begära icke understöd, utan endast att få sköta sig på det sätt, de själfva vilja.

Det var en talare, som tyckte att det var märkvärdigt, att staten skulle betala royalty, men ser man på § 17, så står det endast, att, därest staten före utgången af år 1953 tillträder den i kontraktet afsedda egendomen, staten skall till G. E. Broms' rättsinnehafvare utbetala den royalty, som häftar vid egendomen. Det

är på samma sätt, som om staten köper en egendom, behäftad med inteckning eller annat servitut; i sådant fall måste staten vara bunden vid att inlösa dessa rättigheter.

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

Jag skall ej upptaga tiden längre. Det kan möjligen vara ett ganska svårt ansvar att yrka bifall till detta förslag, men efter min uppfattning är risken att yrka afslag större. Jag hemställer därför om bifall till reservationen.

Herr Rettig: Det tycks hvila ett olycksöde öfver de kungl. propositionerna rörande detta företag, då dessa kungl. propositioner nödgas framkomma i riksdagens sista timme. Vid 1903 års riksdag var förhållandet sådant, att riksdagen var nära nog afslutad, då Kungl. Maj:t fann nödvändigt att framkomma med det förslag, som då framlades. På samma sätt tycks det vara nu, och mig synes, att denna gång är det icke så af nöden som år 1903. För mig synes det, att det hade varit lyckligare, om Kungl. Maj:t låtit saken hvila till nästa år, då vi kunnat lugnt och besinningsfullt öfverlägga om densamma.

Jag är af principiella skäl motståndare mot detta förslag. Jag anser, att det vore lyckligast, om den enskilda företagsamheten kunde få handhafva dylika företag, och rörande just detta, har jag ovillkorligen denna principiella uppfattning. Om det skulle så olyckligt vara, att Sverige råkade i krig med vår granne i öster, så skulle det för denna grannstat vara en läckerbit att taga dessa malmfält som god pris. Är det däremot ett enskildt företag, som äger dessa fyndigheter, så skulle sådant icke komma i fråga. Det vore precis som under fransk-tyska kriget. Då tyskarne ryckte in i Strassburg, tänkte de lägga beslag på Banque de France, men då det upplystes, att det icke var franska staten, som ägde denna bank, utan ett enskildt aktiebolag, så kunde de ej bemäktiga sig de skatter, som funnos där. 1903 års förslag var ett helt annat, och det var under helt andra förhållanden, som det framkom. Det framkom för att ordna det ohälsosamma tillstånd, som herrarne nog alla komma ihåg, att bolagen voro i. De voro försumpade och voro nära nog en skamfläck för hela vårt land. Därför måste det nödvändigt gripas in, och Grängesbergsbolaget var då villigt att hjälpa bolagen ur sumpen och anhöll då, att svenska staten skulle med ett lån bidraga därtill. De flesta hade den uppfattningen, att det var rätt, och skulle velat göra det, men, som sagdt, i sista timmen kunde man icke ansluta sig till det.

Det var äfven fråga om vissa garantier mot exporttull, men det var endast fråga om att frigifva en miljon femhundra tusen ton och allt det öfriga var icke tal om, utan där hade svenska staten full frihet. Nu äro förhållandena helt andra. Nu är det så, att man skall under femtio år binda sig. Då var det blott fråga om trettio år. Efter trettio år i det förra förslaget hade

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

svenska staten bolagen i sin hand. De gamla kontrakten kunde uppsägas och nya upprättas för att fortsätta verksamheten. Nu är det femtio år och helt andra restriktioner, som då ej funnos. Jag är icke någon ifrare för exporttull. Jag anser, att om exporttull skall påläggas, skall behofvet fullständigt utredas, och jag vet mycket väl, att innan ett rike beslutar sig för exporttull, skall den dels vara behöflig och dels skall man hafva ett säkerställande för att icke få repressalier. Därför äro icke exporttullar så farliga för dessa bolag, som man påstår. Som sagdt, svenska Riksdagen och regeringen äro sannerlikt kloka nog att betänka sig, innan de lägga på exporttull. Emellertid är detta ett damoklessvärd, som hvilar öfver bolagen och som gör, att de äro färdiga till hvilka koncessioner som helst. Jag är icke aktieägare i något af dessa bolag, men jag försäkrar, att om jag vore det, skulle jag aldrig gå in på förslaget; men som riksdagsman kan jag icke heller gå in därpå, ty, såsom jag nyss nämnde, dylika företag böra skötas af enskilda och icke af staten. Har man någonsin hört, att engelska staten varit fallen för att inköpa kolgrufvor i England? Nej, verksamheten får pågå, och staten ser mycket gärna, att innehafvarne bli rika män. Icke har man tänkt sig att lägga på exporttull för att pressa dem att sälja till staten, men behöfver staten inkomster, tar den dem och på ett lojalt sätt efter deras bärkraft af alla. Man har sett, huru efter boerkriget, då engelska staten hade behof af inkomster, den lade en exporttull på kol, men man borttager den naturligtvis, så fort den icke mera behöfs. Jag har icke hört, att i något annat land, därför att företagen äro af utmärkt beskaffenhet, staten skulle vilja bemäktiga sig dem. Jag har den uppfattningen, att alla böra vara lika inför lagen. Alla bolag böra vara likställda, så att icke det ena ställes i annan ställning än det andra, därför att det går lyckligt och bra; och jag kan icke neka till att detta förslag, som nu är i fråga, inger verklig oro öfver säkerhetstillståndet rörande eganderätten i vårt land. Därför protesterar jag mot detsamma.

Ja, jag vet nog, att de flesta, som yrka på exporttull, ha den uppfattning, att det vore för vårt fosterland lyckligt, om man kunde förvandla detta råmaterial till färdiggjord vara; men det är icke så lätt gjordt, och därför tror jag, att man kan låta det anstå. Få dessa bolag förtjäna penningar, så är det en absolut riktig utveckling af detta, att de förädla malmen, men om detta icke går med fördel, så är det bättre för landet att hafva malmexport med vinst. Det är bättre att hafva rikt folk i ett fattigt land än fattigt folk i rikt land.

Jag skall icke upptaga kammaren längre. Jag har velat hafva min uppfattning till protokollet därför, att jag har en helt annan utgångspunkt än andra, som yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

Herr Nyström, Johan Fredrik: Jag måste säga, att jag till allra största delen är förekommen af den förre talaren. Min mening var att uttala ungefär samma tankar, som han gjorde, men efter jag nu fått ordet, skall jag dock be att få framhålla några synpunkter.

Statsrådet och chefen för civildepartementet yttrade i början af sitt anförande ungefär följande ord: »betydelsen af att staten förvärfvar sig dessa malmfält torde stå klar för alla kammarens ledamöter, frågan är huru det skall ske». Häremot säger jag som den föregående talaren, att jag icke begriper, hvarför staten skall förvärfva dessa malmfält. Jag förstår icke, hvarför staten icke kan låta dessa bolag behålla sin egendom och bruka den. Grängesbergsbolaget har under en kritisk tid förvärfvat egendomar i Norrbotten. Är det då skäl att taga ifrån bolaget, om icke allt, så åtminstone fyra femtedelar af hvad det äger? Det har icke anförts något skäl af statsrådet eller af någon annan, hvarför staten skulle så göra. Visserligen anförde statsrådet två skäl, men de väga dock icke något vid närmare begrundande. Det ena kallade han direkt och det andra indirekt. Det direkta skulle vara, att staten förvärfvade sig stora jordegendomar; men det synes mig, att af det skälet kan staten lägga beslag på hvilken egendom som helst i Sverige precis lika bra som på dessa bolags. Det indirekta skälet var det, att staten genom att komma i besittning af dessa egendomar kunde komma i tillfälle att ordna malmbrytningen och de sociala förhållandena där uppe i Norrbotten. Men om detta är ett statsintresse, så får nog staten göra det, redan innan den kommer i besittning af grufvorna efter denna plan. Staten får allt taga itu med den saken med detsamma, och staten har också medel att göra det. Jag kan således icke se något skäl förebragt, hvarför staten skulle blifva ägare af dessa grufvor. Alla skäl, som anförts, äro däremot skäl, hvarför bolagen hafva fordrat hvad de nu gjort. Jag vill icke klandra bolagen för de yrkanden, som de framställt, ty efter hvad jag hört, är det icke från bolagen, utan från regeringen, som förslaget framkommit; och det är helt naturligt, att bolagen, när de fått en så orimlig framställning från regeringen som den »var så god och lämna gratis till staten hvad ni äga», ställt höga villkor. Men om man granskar dessa villkor, får man nog en annan uppfattning af deras innebörd, än friherre Palmstierna sökt utveckla. Han sade, att bolagen icke begärt mera, än att de under de år, som de skola behålla sin egendom, må få arbeta i fred liksom andra bolag; men ser man riktigt på de framställda villkoren, så hafva bolagen i verkligheten begärt något mera. De begära en företrädesställning, som inga andra bolag hafva. Först och främst begära de att slippa från exporttull; men det finns, som herrarna veta, äfven importtullar, och en sådan kan lika mycket rubba ett bolags affärsställning, som en

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

exporttull kan rubba Grängesbergsbolagets. Vi kunna lägga importtullar på hvad som helst och därigenom alldeles skaka ett bolag i dess verksamhet, liksom man kan skaka Grängesbergsbolaget genom exporttull på dess malm. Men nu skulle detta bolag framför andra industriidkare få den fördelen, att *det* icke skall blifva utsatt för en sådan fara.

Vidare begära bolagen att få garanti för en viss exportkvantitet. Hvad den saken angår, så innebär det också en företrädesrättighet framför andra. Vi hafva till exempel stiftat lagar mot skogsägare, att de icke få taga så mycket skog, som de ha lust till, och detta, ehuru skogen växer igen; men detta bolag fordrar att, utan afseende på hvad Riksdagen kan anse lämpligt, få exportera betydligt större kvantiteter, än man förut tänkt sig. Det ligger äfven i denna framställning en begäran om en företrädesrätt, som, för att till exempel begagna den jämförelse, som jag nyss använde, en skogsägare icke har.

Slutligen hafva bolagen begärt garanti om en viss fraktsats. Nu veta herrarna väl, att fraktsatser bero på ekonomiska konjunkturer. Att nu för femtio år bestämma, att så och så mycket skola bolagen betala i frakt, utan att på samma gång veta, hvad det kommer att kosta om tjugu, trettio, fyratio eller femtio år att frakta denna malm, det är att ge bolagen en fördel, som är alldeles orimlig. Stenkolen kunna ju stiga mer än dubbelt i pris, och hur går det då med statens vinst? Hvad bolagen begära, är en säkerhet, som ingen annan exportör kan begära af staten.

Det enda, jag anser icke innebära en så stor företrädesrättighet, är bolagens begäran om trygghet mot att blifva plundrade genom skattläggning, men jag tror icke, att Riksdagen har visat tendens i den vägen; och jag skulle icke draga mig för att, utan att förbehålla staten det ringaste, gifva dem denna garanti. Det är enligt min tanke således en verklig undantagsställning, bolagen begära, och detta är naturligtvis alldeles riktigt från deras synpunkt, ty det undantagsfall, som här föreligger, har väl aldrig förut förekommit, att staten begär af någon att få hans egendom godvilligt. Staten har visserligen förut tagit egendom med våld, men här fordrar den, att man skall godvilligt lämna ifrån sig den åtminstone till fyra femtedelar. Ehuru jag således kan förstå och ursäkta bolagens stora kraf, vill jag icke vara med om att bevilja dem, enär jag icke vill vara med om den reduktion, som här ifrågasatts, och det är då tydligt, hur jag kommer att rösta, då jag har dessa åsikter, som jag nu framställt, nämligen mot regeringens förslag och för utskottets.

Herr Unger: Herr statsrådet och chefen för civildepartementet har i sitt anförande till statsrådsprotokollet den 8 innevarande månad ansett de fördelar, som staten skulle vinna genom antagande af detta kontrakt, kunna sammanfattas sålunda:

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

»Staten bekommer utan någon som helst utgift efter 50 år — eller under vissa villkor därförut mot lösenskyldighet — dels en egendom, som med stor visshet kan antagas innehålla en järnmalmskvantitet af sammanlagdt 730 miljoner ton, dels ock all den öfriga egendom i fast och löst, som för grufdriften och grufaffärens administrerande nu användes eller framdeles under de 50 åren anskaffas.»

Detta var den första fördelen, och vidare fortsätter han:

»Staten erhåller redan från och med år 1911 en viss andel af vinsten af bolagens grufbrytning; staten vinner under tiden för nämnda grufbrytning en fullt tillfredsställande, efter all sannolikhet afsevärdt vinstgifvande fraktsats för malmtransporterna jämte garanti för att i hvarje händelse de på den stora norrbottniska järnvägen redan nedlagda och ytterligare erforderliga kostnader blifva förräntade och amorterade.»

Detta är ju så lysande utsikter, att man kan nästan känna det genant att mottaga så stora gåfvor af enskilda bolag. Men »timeo Danaos et dona ferentes». Och jag har därför något öfvervägt, om det verkligen är så alldeles utan uppoffring från statens sida, som vi kunna förvärfva allt detta. Dels har jag mina stora betänkligheter mot civilministerns yttrande, att staten efter 50 år bekommer en järnmalmskvantitet om 730 miljoner ton. Det är mycket möjligt, att staten gör det, och kanske äfven sannolikt, men på sätt herr statsrådet själf anmärkt, kan staten icke förskaffa sig realsäkerhet i grufvor och malmfyndigheter, utan endast i bolagens fastigheter, som ju kunna intecknas. Beträffande grufegendomarna finns det alltså icke någon betryggande garanti, att de om femtio år tillfalla staten, om icke det kan anses som garanti, att bolagen gått i god för hvarandra, en för alla och alla för en, men på femtio år kunna förmögenhetsförhållanden och andra förhållanden mycket förändras. Nu ägas bolagen af redbare och lojale män, men sedan det fått jobbas med dessa aktier under femtio år, äro bolagen kanske i helt andra händer, kanske i händerna på sådana skickliga affärsmän, att de förstå att eludera denna statens rätt.

Herr statsrådet och chefen för civildepartementet har också förutsett, att det kan blifva konkurs eller utmätning och att dessa stora malmfyndigheter då kunna frångå staten, och för sådan händelse är i kontraktsförslaget förbehållet, att bolagen skola ersätta staten minst fyra hundra miljoner ton malm med fem kronor per ton. Det blir en summa af två miljarder kronor, men man har icke fått veta, huru staten skall kunna utbekomma dessa miljarder, när bolagen gjort konkurs. Visserligen äro då bolagsmännen antagligen mycket förmögna, men helt visst icke bolagen, om de under skicklig affärsledning väl planerat sina konkurser. Det kan kanske anses något pessimistiskt att tro så, men man kan i alla fall befara en sådan utgång af saken.

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

För öfrigt vill jag nog inlägga en reservation för min del emot uttrycket »utan någon som helst afgift», ty det är väl i alla fall en utgift för staten att försaka en rätt, som den eljest skulle hafva att pålägga exporttull och åsätta sådana högre frakter, som bolagen med sin lukrativa verksamhet kunde bära. Detta gäller dock, för femtio år, åtskilliga hundra miljoner kronor.

En talare, herr Tamm, talade om hur nödvändigt det vore för staten att efter femtio år hafva förvärfvat en egendom, som den kunde hafva så stor inkomst af; men jag tror, att ställningen nu är sådan, att staten under de närmaste följande femtio åren kan behöfva hafva så stora inkomster som möjligt. Det må vara olika åskådningssätt därom, men efter allt att döma är det knappast skäl för staten att afstå från dessa inkomster nu, så mycket mindre som däremot talar ett annat skäl, som jag kommer till sedan.

Vidare erinras det om att staten erhåller redan för år 1911 en viss del af vinsten, men den skall bäras tillbaka sedan och är alltså för staten ej af synnerligt värde, om det ock må anses godt att ha pengarna så länge. Så skulle affären blifva vinstgifvande genom fraktsatserna. Ja, det är ju mycket vanskligt att beräkna, om en nu bestämd fraktsats kan vara vinstgifvande om fyrtio eller femtio år. Det har talats hit och dit om den saken. Det talas om att fraktsatserna hafva tendens att falla. Lokomotiven och lastvagnarna konstrueras, säges det, nu så lätta, att fraktvikten till följd däraf kan ökas; men andra faktorer tala ett annat språk, som gifver anledning befara höjande af fraktsatserna. Kanske har järnvägstrafiken redan nått gränsen för trafikmöjlighet, men gränsen för materiels, arbetslöners och bränsles stigande i pris varder nog icke ännu på länge uppnådd.

Statsrådet talade om att man i allt fall finge en tillfredsställande procent å anläggningskapitalet. Ja, efter denna beräkning blir det nog det, men kan man få ännu högre utan att träda bolagens rätt för nära, så är det icke något ondt i det, och det skulle staten väl behöfva.

Redan af dessa skäl har jag mina ganska stora betänkligheter mot detta förslag, men därtill komma de stadganden, som förekomma i elfte paragrafen: »Skulle under den tid, detta aftal äger bestånd, exporttull eller annan pålaga eller afgift, af hvad slag det vara må, påläggas järnmalm, som brytes eller exporteras, förbinder sig staten att under förra hälften af nästpåföljande kalenderår godtgöra bolagen hvad de af sagda grund måst slutligen vidkännas för malm, som brutits i någon uti denna öfverenskommelse afsedd fyndighet.»

Jag kan väl förstå, att denna form för åsyftadt femtioårigt exporttullförbud blifvit vald därför, att det ju icke lagligen kunnat föreslås Riksdagen att stadga, det man icke under femtio år finge lägga exporttull på malm. Men det blir nog samma resultat

af detta förslag, ty så orättfärdig blir nog icke svenska Riksdagen under loppet af femtio år, att den lägger exporttull på malm, då tre mäktiga bolag äro fria därifrån, medan den skulle påläggas andra, hvilkas verksamhet således skulle förkväfvas. Faktiskt skulle således, om förslaget godkändes, ingen exporttull, med bibehållen rättfärdighet mot andra bolag, kunna påläggas under femtio år, men det är, synes det mig, i synnerhet nu, när vi stå i underhandling med Tyskland om handelstraktat, icke skäl att på sådant sätt ändamålslöst spela bort den bästa trumf man har för att göra traktaten dräglig. Räknar man in de ansenliga förluster, som därigenom skulle tillskyndas vår industri och våra näringar, finge staten nog dyrt betala den eventuella rätten till järnmalmsfyndigheterna i fråga i stället att, såsom förespeglats, bekomma dem *utan någon som helst utgift.*

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

Vidare kommer det ett annat villkor, som för mig också är alldeles omöjligt att antaga: »Därest under sagda tid något af de tre bolagen måst vidkännas direkt beskattning, af hvad slag det vara må, efter annan eller högre grund, än som gäller för bolag med årlig inkomst af en och en half miljon kronor eller förmögenhet af trettio miljoner kronor, skall staten under loppet af nästpåföljande kalenderår godtgöra detta bolag ej mindre hvad bolaget nödgats utgifva utöfver hvad det bort utgifva, därest dess beskattning utgått efter samma grunder som för bolag med ofvan sagda inkomst eller förmögenhet, än äfven ränta å skillnadsbeloppet efter fyra procent om året.»

Att sätta dessa bolag i en sådan undantagsställning, att allmän lag och allmänt antagen beskattningsgrund icke skulle kunna på dem tillämpas, vore, enligt mitt förmenande, både ur ekonomiska och laglighetssynpunkter, som jag nu ej vill närmare beröra, i hög grad oklokt och därjämte orätt.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till det slut, hvartill utskottet kommit.

Friherre Tamm: Herr grefve och talman! Då vid denna öfverläggning uppstått fråga om hvilken inverkan ett bifall till detta Kungl. Maj:ts förslag kan hafva på den svenska järnhandteringen, har jag tillåtit mig begära ordet.

Den svenska järnhandteringen har efter min uppfattning enligt förslaget blifvit fullständigt tillgodosedd. Den har genom förslaget fått garantier, som den för närvarande icke har, nämligen för att all den A-malm, som bolagen bryta i Kiiruna, skall tillgodokomma den svenska järnhandteringen. A-malm är den rika malm, som har mindre fosforhalt än malm i öfrigt. Nu skall den tillförsäkras de svenska järntillverkarne därigenom, att bolagen icke få exportera af A-malm mer än de sjuhundrafemtio tusen ton, om hvilka kontrakt redan äro uppgjorda. Då man säger, att den svenska järnhandteringen redan nu skulle vara färdig att anordna tillverkning för

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

förädling af dessa norrbottniska malmer, vågar jag påstå, att så icke är förhållandet. De svenska järntillverkarne äro icke färdiga att kunna tillgodogöra sig denna malm på samma sätt, som utländska verkstäder göra. Därtill skulle fordras anläggande af koksugnar, och detta medför så stora svårigheter, att jag föreställer mig, att det ännu icke på länge kan komma att inträffa. Det är således efter mitt förmenande ifrån den svenska järnhandteringens sida icke något som helst hinder för att bifalla hvad Kungl. Maj:t föreslagit, i synnerhet då svenskar icke må förvägras köpa äfven annan malm än A-malm.

Här har blifvit med tillräckliga, tydliga ord påvisadt, att de ekonomiska fördelar, som genom förslagets antagande skulle tillfalla staten, äro af så stor betydelse, att jag med största förvåning hör, att man redan på grund af för små förmåner motsätter sig bifall till detta förslag, och kontraktet är efter min uppfattning i öfrigt uppgjordt med så stor omtänksamhet och klokhet, att alla kryphål, som skulle kunnat tänkas, verkligen blifvit förekomna genom de bestämmelser, som hafva införts.

Den siste talaren talade om det stora skadestånd, som är bolagen ålagdt i händelse af konkurs. Ja, jag medger, att det är kolossala siffror, som skadeståndet skulle komma att upptaga, ty det går på miljarder, men ehuru talaren är jurist, vågar jag mot honom, då han förutsatte, att bolagen vid slutet af sin verksamhet möjligen skulle komma att handhafvas af mycket skickliga personer, som skulle kunna tolka öfverenskommelsen huru de ville, påstå, att skadeståndet tillkommit därför, att eljest skulle dessa smarta bolag kunna vid slutet af äganderättstiden utfärda förbindelser till tredje man till stora belopp. Då hade staten redan en tumskruf på dem, hvarigenom en till tredje person utfärdad förbindelse icke skulle hafva någon betydelse.

Det har här satts i fråga, om det vore för staten lämpligt att förvärfva egendomarna. Staten bör ju i allmänhet icke lägga sig i industriens omhänderhafvande. Inom ett tämligen närbesläktadt område har staten dock med Riksdagens ständiga medgifvande tillvägagått på så sätt, att staten årligen verkställt stora inköp, nämligen af skogar, för att dessa skola skötas så väl som möjligt. I detta fall har staten förbehållit sig att efter vissa år blifva ägare till malmfyndigheterna, men staten behöfver därför naturligtvis icke drifva rörelsen därstädes för egen räkning. En af förslagets starkaste motståndare antydde också möjligheten af att malmfyndigheterna skulle af staten utarrenderas. Enligt min uppfattning kan det också tänkas, att om 50 år andra utvägar för staten kunna finnas än att drifva rörelsen själf eller utarrendera fyndigheterna till annan person. I allt fall har staten rätt att, sedan dessa 50 år förflutit, efter godtfinnande förfoga öfver dessa stora gruffält.

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

Nämnde talare ville icke gå med om förslaget därför, att bolagen enligt hans åsikt skulle genom det föreslagna kontraktets antagande förbehållas rätt att verkställa en rofbrytning af dessa malmer. Nej, långt ifrån att så är förhållandet, finnes i kontraktet bestämdt, att staten äger att kontrollera, att en fullt rationell grufbrytning drifves. Om sådan icke äger rum, blir påföljden däraf, att staten äger att till ett billigare pris än eljest tillösa sig gruffälten. Bolagen få icke heller själfva afgöra, huruvida grufbrytningen sker rationellt eller icke, utan detta skall ske af andra personer.

Det skäl, som, enligt min uppfattning, företrädesvis är det bestämmande för motståndarne till den nu föreslagna öfverenskommelsen, är, att staten genom densammas antagande beröfvar sig rättigheten att under ifrågavarande 50 år ålägga exporttull på malm. En talare framhöll i detta afseende, att det icke vore lämpligt, att enbart dessa bolag genom kontrakt erhölle befrielse från sådan tulls åsättande å dess produkter. Ja, men mot hvem hafva förut gjorda förslag om åsättande af exporttull varit riktade? Jo, just mot dessa bolag. Det är ju icke heller underligt, att bolagen då ifrågasätta en öfverenskommelse med staten — ty enligt den kungl. propositionen är det bolagen, som inledt underhandlingar med regeringen, och icke regeringen, som inlåtit sig på förhandlingar med bolagen —, bolagen begära att få frågan angående exporttulls åsättande afgjord.

En talare framhöll, att Gellivare-banan tillkommit med anledning af bolagens malmfyndigheter där uppe. Jag föreställer mig, att man knappast kan säga detta. Det är visserligen sant, att staten var angelägen om att anlägga banan för att icke bolagen genom att själfva anlägga en bana skulle behärska möjligheterna att exportera malm, men man synes dock icke kunna säga, att banan tillkommit endast med anledning af bolagens malmfyndigheter. Samme talare framhöll äfven, att Bodenfästningen också skulle ha anlagts på grund af dessa bolags tillkomst. Jag föreställer mig emellertid, att Bodenfästningen icke anlades för bolagens skull, utan för fosterlandets försvar. Talaren anförde äfven, att inlandsbanan skulle tillkommit för malmafsättningens skull. Ja, men om denna bana tillkommer för att afföra malm till olika delar af Sverige, kan man väl ändå icke säga, att den anlägges enbart i bolagens intresse, utan anläggningen sker naturligtvis för att järntillverkningen å andra orter i Sverige skall kunna tillgodogöra sig den af bolagen brutna malmen. Talaren var till och med så missbelåten med bolagen, att han yttrade, att dessa vore att anse som en trust, som opererade i konkurrens med den öfriga industrien. Men, mina herrar, kan man verkligen säga, att, när dessa bolag kommo till stånd, dessa voro att anse som en trust? Nej, de bildades för att skydda mot utländsk invasion, för att hindra utlänningar att förvärfva denna svenska egendom, något,

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

som man då mycket fruktade. Det förhöll sig icke heller så, som en annan talare sade, att bolagen skapades på grund af det motstånd, som år 1903 gjordes mot det då framlagda förslaget. Bolagen skapade sig själfva för att tillmötesgå önskningar, som voro rådande inom Riksdagen och hela landet i öfrigt.

När en talare på stockholmsbänken anförde såsom sin mening, att bolagen under den föreslagna besittningstiden skulle taga gräddan af den malm, som förefinnes, och att staten sedermera endast skulle erhålla återstoden, vill jag med stöd af hvad jag förut anfört angående bestämmelserna om kontroll för att en rationell grufbrytning kommer till stånd påstå, att han icke hade grund för ett sådant uttalande. När man talar om de stora utgifter, som skulle uppkomma för statsverket till följd af denna öfverenskommelse och som bevis härför åberopar uttalanden af sådana nationalekonomiska storheter som till exempel herr Tiberg, vill jag framhålla, att meningen är, att dessa utgifter skola amorteras under ifrågavarande 50 år, och att man till stöd för att så sker kan åberopa järnvägsstyrelsens uträkningar i saken. I sammanhang härmed ber jag att få gentemot påståendet utaf många af förslagets motståndare, att man icke kan medgifva, att en bestämd och för hela tiden gällande frakttaxa skall fastslås, påminna om att just med anledning af detta förhållande Kungl. Maj:t på sätt järnvägsstyrelsen föreslagit i öfverenskommelsen intagit villkor därom, att bolagen skola ansvara för att staten i nettovinst skall erhålla icke endast, såsom nu gäller, 3,8 procent ränta, utan $4^1/_2$ procent ränta på den nuvarande och blifvande anläggningskostnaden för järnvägen. Hvad menas då med den nuvarande och den blifvande anläggningskostnaden? Jo, därmed afses icke endast det belopp, som banan hittills kostat, utan också de utgifter, som sedermera på densamma kunna nedläggas, då det nämligen icke sker någon afskrifning, utan hela kapitalbeloppet bibehålles oförändradt. Beträffande påståendet, att svenskarna genom antagande af denna öfverenskommelse skulle blifva mindre fördelaktigt ställda än utlandet, vill jag hemställa, om man verkligen vid närmare eftertanke kan stå för ett sådant uttalande. Jag tror icke, att några bestämmelser i kontraktet kunna föranleda därtill. Svenskarna hafva för närvarande mindre tillfälle än utlänningarna att begagna sig af dessa fyndigheter, då svenskarna icke kunna använda malmen i så stor skala. Hvad som gjorts för svenskarna i kontraktet är också till deras obestridliga fördel.

Som jag nyss nämnde, anser jag, att det hufvudsakliga motståndet mot antagandet af den föreslagna öfverenskommelsen grundar sig på, att man icke vill beröfva staten rätt att under ifrågavarande 50 år åsätta exporttull på järnmalm. En talare, som framhöll denna synpunkt, yttrade emellertid, att det icke kunde vara fråga om åsättandet af annat än en måttlig exporttull. Det synes mig emellertid klart, att staten genom den föreslagna

öfverenskommelsen skulle erhålla full valuta för en sådan exporttull. Motsatsen till måttlig är ju omåttlig, men jag antager väl, att ingen af herrarne vill gå med på att ålägga malmen en omåttlig exporttull. Enligt min uppfattning skulle man också icke kunna åstadkomma större fördelar för staten genom en ny öfverenskommelse med bolaget, såvida man icke mot detsamma begagnade sådana medel, som vore att anse som en ren förföljelse.

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

Med anledning af hvad jag nu anfört, tillåter jag mig att yrka bifall till reservationen.

Friherre Gripenstedt: Alla skäl för och emot äro redan anförda, och jag har därför icke något nytt att tillägga, men jag ber likväl att få klargöra min ståndpunkt i frågan.

Till en början ber jag att få tillkännagifva, att jag ansluter mig till fullo till utskottets både kläm och motivering. I motiveringen säger utskottet, att tiden varit för knapp, för att man skulle kunna fullständigt intränga i dessa frågor. Däri instämmer jag med utskottet, och jag beklagar, att saken kommit fram så sent.

Den siste ärade talaren säger, att kontraktet är så utmärkt uppgjordt och att inga kryphål där finnas. Jag har för min del icke haft tid att granska kontraktet så noga, och äfven om jag det haft, skulle jag icke hafva vågat att med visshet uttala mig härom. Samma talesätt hörde man, när 1898 års kontrakt med malmbolagen var före, och detsamma hör man alltid, när kontrakt från statens sida framläggas.

Herr statsrådet och chefen för civildepartementet anförde, att orsaken, hvarför denna sak icke kommit till Riksdagen förr, hade varit traktatsunderhandlingarna med Tyskland. Om man hade framkommit med detta förut, så hade man därmed frånhändt sig det bästa vapen, som man hade i händerna mot tyskarne, då dessa just ville hafva säkerhet för att någon malmexporttull icke ålades. Men huru går det efter 1910, om den tyska traktaten nu antages? Jag kommer för för min del att skänka min röst åt densamma; det säger jag nu utan att angifva några motiv härför. Men när denna traktat skall förnyas, så har man frånhändt sig detta vapen, och hvad har man då? Det sades från statsrådsbänken, att till dess hade man hunnit omarbeta vår tulltaxa och komme därigenom i en gynnsammare ställning. Detta är möjligt, men det är dock bättre att hafva en fågel i handen än tio i skogen, och det kan vara godt att hafva denna malmtull i reserv, om det behöfs.

För öfrigt vill jag säga, att jag för min del icke anser, att malmtull bör åsättas i oträngdt mål, men jag anser, att staten icke skall afhända sig rätten att göra det och allra minst för så lång tid som 50 år.

Dessutom är det andra saker, som staten här skulle binda sig för. Man skulle sålunda icke få ändra frakttaxan under 50

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

år. Det har visserligen sagts, att staten skulle i alla fall få tillbörlig ränta på sina i järnvägen nedlagda penningar. Det är möjligt, men detta är icke något skäl att nu fastslå en fraktsats, när man icke känner alla omkostnader och öfriga förhållanden, som kunna komma att i framtiden inverka på frågan. En annan sak är, att om detta kontrakt skulle godkännas, så få därigenom de nuvarande bolagen rätt att frakta en så stor malmkvantitet, att om Svappavara eller något annat bolag framdeles kommer att äfven vilja frakta malm, så finnes det icke plats för dessa andra — det har herr statsrådet själf sagt — såvida man icke vill göra banan dubbelspårig.

Jag kan icke förstå, hvarför man skall drifva på en sådan här afbetalningsaffär, på sätt man nu gör. Jag tycker, att 1898 års kontrakt, hvilket, när det afslutades, prisades såsom så synnerligen utmärkt, kan få gälla tills vidare. Det yttrades af friherre Palmstierna, att bolagen borde få vara i fred med sina affärer. Det anser äfven jag, och jag tror därför, att man bör låta det gå så, som det nu gör efter 1898 års kontrakt. Att gifva bolagen trygghet för 50 år framåt mot malmtull eller förhöjda frakter, det däremot är för mycket begärdt.

Det har af en annan talare yttrats, att exporttullen är ett slags tribut, en sjöröfvaretribut. Det kan jag icke gå in på. Det är mycket bra för bolagen att få veta, att de skola under 50 år vara befriade från något sådant som en exporttull, men jag kan icke inse, att exporttullen är en tribut mera än hvarje annan skatt, som ålägges. Om man åsätter importtull för vissa varor, så göra i allmänhet de afsedda industrierna en vinst, men borttages eller minskas importtullen, så vållar detta en förlust. Någon absolut stabilitet kan man icke begära. Jag önskar visserligen, att det skall vara stabilitet i affärslifvet, men jag tror icke, att man bör binda sig för så lång tid framåt.

Det har äfven sagts, att detta tillfälle för staten att förvärfva malmbergen bör begagnas, ty det kommer icke tillbaka. Jag vill för min del icke, att detta tillfälle begagnas på det sätt, som här är föreslaget, men det torde vara svårt att afgöra, huruvida något tillfälle kommer tillbaka. Här hafva lämnats olika uppgifter, huruvida det är regeringen eller malmbolagen, som inledt dessa underhandlingar. En talare nämnde, att det var regeringen, som hade börjat. Det förefaller mig troligt, då bolagen kunnat sätta upp dessa villkor, som synas mig vara för dem rätt fördelaktiga. Den siste talaren åter yttrade, att det var bolagen, som kommit med denna begäran. Om detta är fallet, så är det också ganska sannolikt, att bolagen skola komma tillbaka en annan gång, och då är tillfället icke nu försummadt.

Jag kan således icke finna, att några stora fördelar äro förenade med att antaga förevarande förslag, utan jag anser tvärtom, att ganska väsentliga olägenheter äro förknippade med att binda

sig för så lång framtid. Jag anhåller därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

Herr Lindman: Jag ber att till en början få yttra några ord angående uppgifter, som lämnats i fråga om kvantiteten malm, som skulle finnas i de grufvor, som det här är föreslaget att staten skulle förvärfva. På grund af den uppfattning, jag härom kunnat bilda mig dels genom bekantskap med förhållandena på platsen, dels genom att taga noggrann kännedom om de undersökningar, som under de sista åren blifvit i detta afseende verkställda, tror jag mig kunna bestämdt påstå, att den kvantitet malm, som enligt den kungl. propositionen skulle finnas i Kiirunavaara och Luossavaara malmberg, med full säkerhet existerar, och att mycket möjligt betydligt mera malm än hvad sålunda uppgifvits i verkligheten förefinnes. De sista borrningarna gifva nämligen vid handen, att åtminstone nämnda kvantitet finnes. Beträffande malmtillgångarna i Gellivare kan man icke med samma säkerhet uppgifva, huru stora de äro. Dessa tillgångar äro dock af jämförelsevis mindre vikt, och skulle därstädes icke finnas fullt så mycket som i den kungl. propositionen uppgifves, motväges i allt fall bristen af det öfverskott som säkerligen finnes i Kiiruna, hvilket är det största berget.

I fråga om malmernas betydelse för den svenska järnhandteringen delar jag den uppfattning, som af friherre Tamm uttalats, nämligen att dessa malmer med undantag af A-malmen, den fosforrena malmen, för närvarande icke äga någon betydelse för den svenska järnhandteringen. Därmed vill jag dock icke påstå, att omständigheter icke kunna inträffa som göra, att äfven de fosforhaltiga malmerna kunna blifva af betydelse för svensk järntillverkning, dock icke svensk i den bemärkelse, vi nu förstå därmed, utan en tillverkning af det slag, som för närvarande bedrifves i Tyskland, England och Nordamerika, och som man härstädes skulle begagna sig af. Detta kan emellertid icke ske annat än genom kokstillverkning, åtminstone med de metoder, som nu finnas. Men att under de 50 år, som stunda, innan denna egendom skulle blifva statens, uppfinningar kunna göras, som kunna ändra detta förhållande, äfvensom att en dylik tillverkning kunde tänkas i Sverige med koks, håller jag likväl icke för otroligt, och man kan med all säkerhet icke säga, att det är omöjligt.

Beträffande själfva frågan om förvärfvande af ifrågavarande egendom för staten har jag förut varit af den mening och anser fortfarande, att det är önskligt för staten att förvärfva egendomen, och jag har själf för tre eller fyra år sedan, då fråga var om förvärfvande för statens räkning af egendomen, varit med om att upprätta ett kontrakt i sådant hänseende. Jag är emellertid icke säker på att man bör förvärfva grufvorna på de villkor, som föreslagits i det nuvarande kontraktet. Jag har nämligen

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

en del betänkligheter mot innehållet i detsamma, särskildt i fråga om det föreslagna priset — ty det är dock ett pris, då staten afstår vissa fördelar mot det att staten vinner andra.

Beträffande frågan om malmtull uttalade jag vid förra årets riksdag, att jag vore motståndare därtill, såvida man med tullens åsättande afsåge att bevara malmen för svensk förbrukning. Jag ansåg nämligen då och anser fortfarande, att detta är onödigt, så länge malmen ändock icke kan få någon omfattande användning i Sverige. Jag uttalade emellertid, att en exporttull på malm som finanstull kunde vara berättigad, på samma sätt som staten kunde vara berättigad att åsätta exporttull på andra saker. Således vill jag icke säga, att man icke kan hafva rätt att såsom finanstull under vissa förhållanden ålägga exporttull på malm. Det är ju emellertid tydligt, att om denna uppgörelse kommer till stånd, bolaget kan vara förvissadt om att icke exporttull kommer att åläggas, äfvensom att bolaget icke blir betungadt med några öfverdrifna frakter. Detta är ju anledningen till att bolaget till staten afstår $^4/_5$ af egendomen.

Om man nu väger fördelarna och olägenheterna af den ifrågasatta öfverenskommelsen från bolagets synpunkt, finner man alltså, att bolaget skulle afstå från fördelen att behålla sin egendom, afstå från $^4/_5$ af densamma mot att bolaget skulle vinna andra fördelar. Under sådana förhållanden anser jag, att staten icke gör bolaget någon orätt, om staten behåller sistnämnda fördelar och i stället afstår från de fördelar, staten skulle vinna. Således kan jag icke finna, att staten är skyldig att för att bereda bolaget frihet från exporttull och säkerhet af vissa bestämda fraktsatser ingå på denna öfverenskommelse, utan staten kan naturligtvis också underlåta detta.

Väger man åter dessa fördelar och olägenheter mot hvarandra från statens synpunkt, så äro fördelarne för staten, att den får denna stora malmtillgång, dock icke förrän om 50 år, eventuellt tidigare, att den vidare får tryggad afkastning på sin järnväg, 4 $^1/_2$ procent, och slutligen, att den inländska järnförädlingens behof af malm tillgodoses. Detta sistnämnda torde man vara berättigad att påstå, då staten erhåller garanti för att i de tre utmål, där A-malm konstaterats som förefintlig, sådan malm icke får brytas till export. Nu kan det visserligen hända, att A-malm äfven finnes i andra fyndigheter, men kontraktets bestämmelser torde dock i detta hänseende få anses tämligen tillfredsställande. Beträffande annan malm än A-malm har i öfverenskommelsen också intagits en bestämmelse, som i reservationen närmare utförts, hvarigenom den svenska järnhandteringen erhåller en viss trygghet att erhålla äfven sådan malm.

Mot dessa fördelar afstår staten rättigheten att pålägga exporttull, staten garanterar på järnvägen Kiiruna—Riksgränsen frakten för den kvantitet, som öfverstiger 1,200,000 ton — den har förut

garanterat frakten för 1,200,000 ton genom 1898 års kontrakt — staten afstår sålunda under 50 år från sin rättighet att öka frakten öfver 2 kronor 64 öre för ton på den malmkvantitet, som öfverstiger 1,200,000 ton samt från rätten att öka frakten på 1,200,000 ton för tiden efter 1922, d. v. s. under 35 år, äfvensom från rättigheten att höja frakten å Gellivarebanan såväl från Kiiruna som från Gellivare till Luleå.

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

Jag finner nu, att staten genom detta limiterande af frakten för en så betydande tid framåt afhänder sig en alltför stor fördel. Frakten skulle nämligen icke komma att utgå med större belopp än den gällande ordinarie fraktsatsen på malm med en rabatt af 20 procent på den malm, som föres till Riksgränsen, och af 40 procent på den malm som transporteras till Luleå. Särskildt det medgifna afdraget af 40 procent synes mig vara alltför högt. Frakten blir till följd däraf icke högre än den i denna stund är, nämligen 2 kronor 75 öre, hvari också ingår rättigheten att begagna statens anläggningar på Svartön.

Jag har ingalunda den uppfattningen, att man skall pressa ett enskildt företag på ett oskäligt sätt. Jag hyser tvärtom den meningen, som af åtskilliga talare uttalats, att man med tillfredsställelse bör se, att det finns folk med företagsamhet, som vågar riskera något i vårt land. Men därför kan jag icke finna, att man behöfver göra så stora uppoffringar, som här ifrågasatts. Nu kan det visserligen invändas, att det var en stor risk för bolagen att börja exploatera malmbergen i Norrbotten, men äfven staten iklädde sig en ganska stor risk, då den underskref 1898 års kontrakt. Därest de nuvarande förhållandena bibehållas och denna öfverenskommelse ej kommer till stånd, borde man enligt min uppfattning stipulera, att bolagen finge till 1922 på de i 1898 års kontrakt bestämda villkor frakta 1,200,000 ton, samt att frakten å öfverskjutande kvantitet skulle beräknas efter den vanliga fraktsatsen med afdrag af den rabatt, som i liknande fall brukade beviljas. Att däremot medgifva några särskilda undantagsfrakter synes ej vara erforderligt. Den lägsta frakt, som här borde ifrågakomma, vore således den ordinarie frakten med 20 procents rabatt. Med tillämpning häraf erhölle staten, äfven om icke exporttull åsättes under dessa 50 år, en ganska betydande inkomst, utan att bolagens verksamhet efter mitt förmenande på något sätt skulle äfventyras.

Jag håller nu emellertid före, att det vore synnerligen önskvärdt, om något aftal mellan bolagen och staten kunde träffas i förevarande hänseende. Det är nämligen nödvändigt för bedrifvande af en sådan verksamhet som denna, att ägaren har någon möjlighet att bedöma förhållandena en tid framåt, sålunda att bolagen i detta fall för en viss tidsperiod kunna veta, att under denna period exporttull icke kommer att åläggas och icke högre frakt bestämmas än ett visst belopp. Detta är nödvändigt, om

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

affären skall kunna kalkyleras och försäljningarna verkställas i trygghet. Men därför behöfver man icke gå så långt, att bolagen få åtnjuta en sådan trygghet under 50 år.

Emot själfva kontraktets öfriga bestämmelser skall jag be att få göra ett par erinringar, som jag har här antecknat.

Beträffande villkoret, att staten från 1911 skulle erhålla andel i vinsten, har i utskottet blifvit iakttaget en sak, som jag såg med tillfredsställelse, nämligen i fråga om afsättningar till reservfonden. Men det finnes i kontraktet icke någon bestämmelse, huru afskrifningar under ifrågavarande 50 år skola ske. Under hela första delen af kontraktstiden kan bolaget sålunda göra stora afskrifningar. Därigenom minskas den vinst, staten skulle erhålla under denna tid. Under de sista åren behöfva däremot icke några afskrifningar göras, då sådana förut kunna hafva skett. Då blir vinsten under dessa år större, men den vinst, som staten skall återbetala per ton malm från 1911 till 1957, blir uträknad efter medeltal för ton under de sista åren. Man kan mycket väl på grund häraf tänka sig, att det belopp, som staten får återbetala, blir betydligt större än det, staten erhåller.

Då man har stipulerat en frakt af 3 kronor 48 öre för ton, i händelse 1,200,000 ton skulle köras från Kiiruna till Luleå, har man, som jag nyss nämnde, utgått från den ordinarie fraktsatsen på malm med 40 procents rabatt. Men har man tagit i beräkning, att denna järnväg kan behöfva ändras, för att denna ökade kvantitet skall kunna framföras? När järnvägsstyrelsen har beräknat, att ökningen af transporterad malm från 1,200,000 till 3 miljoner ton på riksgränsbanan kommer att medföra 10 miljoner i kostnader, är denna beräkning iakttagen i fråga om banan till Luleå? Om dessa 1,200,000 skola köras till Luleå, torde emellertid en sådan påkostnad mycket sannolikt behöfva göras. Men om detta behöfver ske, synes mig den föreslagna frakten, hvilken som sagdt uppgår till den ordinarie fraktsatsen med 40 procents afdrag, vara alltför låg.

En anmärkning, som jag icke kan komma ifrån, ehuru jag under hand fått bemötande af densamma från ledamöter i statsutskottet, är i fråga om förhållandena vid Narvik. Bolagen äga anläggningar i Narvik, som äro uppförda på norska statens mark, på dess grund, med rätt för norska staten att lösa dessa anläggningar, hvilka torde, när de bli färdiga, representera ett värde af 8 eller 9 miljoner kronor. Om nu svenska staten kommer i besittning af malmfälten och skall själf eller genom en arrendator transportera malm från Norge till vidare befordran till utlandet, måste staten föra fram denna malm öfver anläggningarne i Narvik. Dessa ägas emellertid fortfarande af bolagen, därest icke norska staten tillöst sig desamma, och bolagen kunna då fordra en ganska oskälig afgift för rättigheten att begagna anläggningarna. Man

är nämligen tvungen att begagna sig af dessa anläggningar, och man kan tydligen icke komma ifrån saken genom att säga, att svenska staten kan sälja malmen vid Riksgränsens järnvägsstation. Förhållandet blir nämligen ändå detsamma, då nämligen köparen i sådant fall själf får göra upp med bolagen om begagnande af anläggningarne i Narvik, och kostnaderna komma äfven då att gå ut öfver dem, som äga malmen.

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

Jag beklagar vidare, att icke i köpet ingått de så kallade Mertainens m. fl. grufvor. Dessa grufvor ägas af någotdera af dessa bolag — jag tror af Gellivarebolaget, d. v. s. de äro ställda på aktier och bolaget äger aktierna. Då nu staten förvärfvar öfriga grufvor, synes det mig hafva varit önskvärdt, om äfven ifrågavarande grufvor kunnat liksom år 1902 följa med i köpet. Ju mera konkurrens staten får däruppe, desto svårare ställa sig förhållandena för staten. Svappavaara grufvor kunna icke ingå i köpet, därför att de ägas af andra än bolagen, men, som sagdt, då nämnda grufvor — Mertainens, Ekströmsbergs och allt hvad de heta — ägas af bolagen, synes det mig hafva varit en stor fördel, om man hade fått dem med i köpet, äfven om man därför fått göra stora uppoffringar.

Det hade äfven varit utmärkt bra, om man i sammanhang med uppsättande af denna öfverenskommelse — det låter sig emellertid äfven göra sedermera, ehuru jag nu velat erinra därom — velat bestämma, att inom ett visst område omkring dessa malmberg — en rektangel eller kvadrat — inmutning icke finge ske. För närvarande får visserligen icke sådan inmutning verkställas i Norrbottens län, men lagen härom förnyas hvarje år. Därest en sådan förnyelse icke skulle äga rum, skulle man då lätt kunna tänka sig, att en försummelse kunde ske och utmålen förverkades.

Jag har egentligen icke något vidare att säga. Jag har alltid varit och är fortfarande af den uppfattningen, att det vore önskvärdt, om staten kunde förvärfva dessa malmberg. Men jag kan icke vara med om att det sker på de villkor, som här äro ifrågasatta. Jag förstår väl, att staten skulle få stora egendomar om 50 år, men jag förstår också, att staten afhänder sig stora inkomster under hela tiden från 1907 till 1957, och när jag efter noggrann pröfning af frågan — och jag har studerat den så godt jag kunnat — icke kunnat komma till annat resultat än att denna uppgörelse icke är så fördelaktig för staten, att den bör kunna antagas, har jag ansett det vara min skyldighet att här uttala detta.

Herr statsrådet Schotte: I den nu föreliggande frågan hafva olika synpunkter gjort sig gällande. För samma yrkanden hafva åberopats alldeles olika skäl, och jag hoppas icke att kunna öfvertyga någon af kammarens ledamöter om ohållbarheten af åtskilliga anförda skäl mot förslaget. Jag skall emellertid tillåta mig att i

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

anledning af en del framkomna anmärkningar göra några erinringar, äfvensom i öfrigt lämna ett par kompletterande uppgifter till frågans bedömande.

Det har talats mycket om exporttullfrågan och om den synnerliga olägenhet, som skulle vara förenad med att afsäga sig den frihet att åsätta exporttull, som nu finnes och som vore af betydelse vid framtida handelstraktatsunderhandlingar med Tyskland. Jag har förut påpekat, hvarför vid nyss afslutade underhandlingar exporttullen å malm varit ett värdefullt hot. Det har isynnerhet varit därför, att vår tulltaxa är så illa situerad i afseende å kamptullar och att man därför haft stor svårighet att genom tullsatser hota vissa tyska industrialsters export hit till landet. Men betydelsen af malmtullen såsom vapen vid traktatsunderhandlingar har man nog också mycket öfverdrifvit. Jag tror, att man alltid får räkna med synnerligen starkt motstånd från Tyskland, när det öfver hufvud taget gäller åsättande af exporttull å varor, som Tyskland behöfver. Det finnes många länder, som ingå handelstraktater med hvarandra utan att kunna hota med exporttullar, och dessa handelstraktater hafva dock för dem kunnat blifva genomförda på ett skäligen gynnsamt sätt.

Det har vidare talats om brytningssättet. Man har påstått, att staten nog komme att få den för brytning otjänligaste och olämpligaste delen af malmfälten, medan de nuvarande ägarne komme att tillgodogöra sig de lättast åtkomliga delarna af malmbergen. Jag tror dock icke, att detta är så farligt, ty just i den rationella brytning, som bolagen utfäst, ligger ett korrektiv mot att missbruk eller fara i antydda hänseendet kommer att uppstå. Emellertid tror jag icke heller, att äfven om staten skulle få bryta malm, som ligger mera på djupet, detta skulle medföra så synnerligen stora ökade kostnader för staten. Erfarenheten vid Grängesberg lärer visa, att brytningskostnaden på djupet skiljer sig endast med omkring 50 öre per ton från kostnaden för brytning i dagen.

En talare på bohuslänsbänken anmärkte, att statens ombud i bolagens styrelse icke blifvit hördt eller afgifvit yttrande i denna fråga. Detta är dock icke alldeles exakt. Statens ombud har deltagit i underhandlingarna på föregående stadier och biträdt det nu föreliggande kontraktförslaget. På grund af resa till Rom för deltagande i världspostkongressen har ombudet emellertid icke varit i tillfälle att afgifva särskildt skriftligt yttrande öfver den slutliga redaktionen af kontraktet.

Det har af herr Rettig vidare framhållits, att vid tillfälle af krig staten skulle komma i en ogynnsammare ställning, om staten vore ägare af dessa malmfält, än om de vore i enskild ägo. Jag föreställer mig, att om så olyckligt skulle hända, att vi komme i krig och därvid blefve besegrade, samt fienden vid freden önskade komma i besittning af malmfälten, så nöjde sig fienden nog icke

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

med grufvorna allena, utan ville säkerligen också bekomma den del af Norrbotten, där grufvorna äro belägna. I sådant fall vore det för staten skäligen likgiltigt, om det är staten, som vore ägare af malmfälten vid besittningstagandet, eller om dessa vore i enskild ägo. Jag antager, att staten i båda fallen får lika litet af denna egendom.

Man har också talat om transporten af malmen öfver Norge och anläggningarna i Narvik. Jag föreställer mig, att den norska staten, när det är fråga om en så betydande transport som denna, under alla omständigheter skall i sitt eget intresse befinnas villig att på skäliga villkor frakta de ökade myckenheterna malm. Jag tror, att det ligger lika mycket i den norska statens intresse som uti trafikanternas att få fram malmen till Narvik och där utskeppa den.

Jag tror icke heller, att hvad herr Lindman sagt därom, att det skulle vara omöjligt att, om fraktförhållandena i Norge ställde sig alltför ogynnsamma, sälja malmen vid Riksgränsens station, är alldeles riktigt, ty det kan förutses, att de stora konsumenterna i de länder, till hvilka försäljningen skulle ske, nämligen Tyskland och England, icke torde komma att låta sig nöja med att blifva uppskörtade af norska staten med afseende å frakten. Jag tror därför, att just dessa länder komma att utöfva ett hälsosamt inflytande därpå, att de norska fraktsatserna hållas vid skäliga belopp.

Man har här på många håll talat om att staten gifver så ofantligt mycket åt bolagen, men man får då också taga i betraktande den stora och mycket värdefulla egendom, som staten genom aftalet skulle förvärfva. Jag skall för ett ögonblick uppehålla mig vid några kalkyler, som visa, att staten äfven under den tid, som förflyter, innan staten kommer i besittning af grufvorna, gör en ganska betydlig vinst genom den föreslagna öfverenskommelsen.

Om jag först ser på transporten af de 1,200,000 ton, som nu fraktas enligt 1898 års kontrakt, så kan ju staten på denna kvantitet icke beräkna någon nettovinst. Frakten för denna myckenhet är ju afsedd att endast täcka statens själfkostnader, det vill säga drift- och underhållskostnaden samt 3,8 procent ränta på anläggningskostnaden. Någon vinst kan således för närvarande räknas endast på hvad järnvägen i sitt nuvarande skick kan frakta utöfver 1,200,000 ton. Om för den kvantitet af 300,000 ton, som det då för närvarande kan vara fråga om, räknas en frakt af 2 kr. 64 öre per ton, och om man afdrager driftkostnaden, hvilken år 1904 utgjorde 56 öre och år 1905 51 öre per ton, så erhåller man på dessa 300,000 ton ett belopp af 2,13 gånger 300,000, lika med 639,000 kronor. När öfverenskommelsen trädt i kraft, får jag äfven på de nämnda 1,200,000 ton 2 kronor 64 öre i frakt. För 3,000,000 ton à 2 kronor 64 öre

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

får jag således ett belopp af 7,920,000 kronor. Om jag från denna summa afdrager dels kostnaden för drift och underhåll efter 1 krona 10 öre per ton, lika med 3,300,000 kronor, och dels en ränta af 3,8 procent på de 42,300,000 kronor, som järnvägen slutligen kommer att kosta, när det 10-tal miljoner blifvit därå ytterligare nedlagdt, som erfordras för att transportera 3,000,000 ton, lika med 1,607,400 kronor, eller tillhopa 4,907,400 kronor, så blir nettovinsten 3,012,600 kronor. Om jag därifrån drager nettovinsten på de 300,000 ton, därå nettovinst enligt nu gällande aftal uppkommer, eller 639,000 kronor, så visar det sig, att genom nu föreslagen öfverenskommelse en mot nu ökad årlig nettovinst för staten uppkommer af 2,373,600 kronor.

Jag tror, att man i allmänhet icke får alltför mycket räkna med nu gällande järnvägstariffer. Hvarför skulle bolagen få lindrigare frakter än andra trafikanter? säger man. De hafva hittills fått det i ej så ringa omfattning, och jag tror också, att det är riktigt, att dessa ofantligt stora trafikanter erhålla lindrigare villkor än hvilken medelstor trafikant som helst. Det är nog antagligt, att dessa synpunkter framdeles och i mån af den transporterade malmkvantitetens ökning komma att göra sig än mera gällande, och att bolagen skola försöka att allt mer och mer drifva ned frakterna, en tendens som ju allmänt råder hos trafikanter.

Det talades af herr Lindman också om att afskrifningar under de första åren kunde ske af sådan betydenhet, att statens vinstandel af bolagens brytning komme att öfver höfvan minskas och staten få återbetala mer än den borde af vinsten efter år 1957. Jag frågar, om det är sannolikt, att de nuvarande aktieägarne skola vara benägna att göra stora afskrifningar, för att de, som efter 50 år äga aktierna, skola göra så mycket större vinst. Jag tror icke att detta blir förhållandet.

Äfven den rättighet, som staten har erhållit att efter år 1911 få en viss andel i vinsten, är icke så utan ekonomisk betydelse, som man låtit påskina. Det är den räntevinst, som staten gör under alla följande år, till dess en återbetalning skall ske, som utgör statens hufvudsakliga vinst, och den blir ganska betydlig. Om jag tager å ena sidan kapitalvärdet af denna vinstandel från och med år 1911 till år 1957, då staten skall återbetala den, och å andra sidan den motprestation, som staten skall gifva efter denna tid, så finner man, att kalkylen ställer sig för staten ganska gynnsam. Det är gifvetvis svårt att göra några alldeles vissa kalkyler, då man icke vet, hvad vinsten på en ton järnmalm kommer att utgöra under hela kontraktstiden. Men om man beräknar denna vinst efter 3 kronor per ton, så kan statens andel af vinsten årligen beräknas till 900,000 kronor. Om nu denna vinst förräntas efter 3,5 procent, så blir det den 1 januari 1957 ett kapital af 99,000,000 kronor. Om man, med samma räntefot, uträknar värdet

af statens motprestation till bolagen under åren 1957—1966, så kommer man till ett kapitalvärde af 35,000,000 kronor. Staten skulle således, om prestationerna å ömse sidor komma att utfalla på det beräknade sättet, bekomma en vinst på 64,000,000 kronor.

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

Jag ber att vidare få säga ett par ord i anledning af en fråga, som blifvit framställd, ehuru visserligen icke, som jag tror, under diskussionen här i kammaren. Man har frågat: hvarför har icke staten likaså gärna kunnat basera det föreslagna aftalet därpå, att staten genast utan särskild ersättning köper och blir ägare af hela ifrågavarande egendom och sedermera utan särskild afgäld utarrenderar den åt bolagen på liknande villkor som de föreslagna, d. v. s. med rätt för bolagen att under vissa villkor uttaga och tillgodogöra sig en femtedel af malmkvantiteten? Anledningen till att man ej så föreslagit är hufvudsakligen den, att om staten nu skulle öfvertaga egendomen från bolagen, så måste staten naturligtvis också ansvara för bolagens obligationslån. Säkerheten för dessa obligationslån utgöres till väsentlig del af förlagsinteckningar. Jag har förut meddelat, huru litet fastigheternas värde är. Obligationslånen skulle, med eganderättens till den pantförskrifna egendomens öfvergång till staten, genast förfalla till betalning, och då lånen uppgå till icke mindre än 60,000,000 kronor, så skulle det näppeligen vara möjligt för bolagen att skaffa denna stora penningsumma. Ej heller kunde staten gärna åtaga sig att ordna denna affär för bolagen.

Det skulle vara åtskilligt att ytterligare tillägga i anledning af de invändningar, som blifvit gjorda, men jag vill icke längre taga kammarens tid i anspråk. Jag tror, att, när man nu har ett fördelaktigt kontrakt uppgjordt, men ej vet, om ett lika godt aftal framdeles är möjligt att träffa, man, såsom en ärad talare på nerikesbänken yttrade, kan säga, att det är bättre att hafva en fågel i handen än tio i skogen.

Herr Håkanson: Vi erhöllo i början af detta sammanträde från statsrådsbänken det meddelandet, att en stor engelsk facktidskrift nyligen hade sysselsatt sig med förekomsten af järnmalm och förbrukningen af järnmalm och att man däraf kunde draga vissa slutsatser i afseende å värdet af de svenska malmfälten vid utgången af dessa 50 år. Jag förmodar, att talaren då syftade på den engelska tidningen »Engineering and Mining Journal», som ju är mycket känd för sina tillförlitliga och sakrika uppgifter i dylika frågor. I förbigående vill jag uttrycka min förvåning öfver, att denna tidning, såväl som andra facktidskrifter och vanliga utländska tidningar, alltid mycket sysselsätta sig med svenska malmförekomster, så snart man i Sveriges Riksdag har att fatta beslut, som stå i något förhållande till malmbolagen och deras affärer.

Jag har emellertid begärt ordet för att lämna en annan upp-

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

gift, som samma tidskrift nyligen har innehållit. Den 3 mars i år meddelade denna tidskrift en uppgift om upptäckten af oerhördt stora malmförekomster invid Stilla Hafvets kust, nämligen vid Las Truchas (Mexico). Malmen skulle hafva en längd af 3,000 meter vid en bredd af intill 1,200 meter. Enligt noggrann undersökning sträcker sig fyndigheten öfver en yta af mer än 2,000,000 kvadratmeter och innehåller, utan att man tager hänsyn till fortsättningen, på djupet under horisontalplanet, med en specifik vikt af 4,5 omkring 1,069,000,000 meterton malm. Då ingen gångart kunnat upptäckas och malmen är fri från inblandning af annat berg, kan hela fyndigheten brytas utan sortering. Malmen utgöres af blodsten, blandad med magnetsten. Järnhalten håller mellan 62,4 och 66,5 procent. Malmen utmärker sig vidare för sin låga svafvel- och fosforhalt.

Efter hvad härutaf kan slutas, tyckes denna malm stå mycket nära den vid Kiiruna- och Luossavaara förekommande malmen. På detta sätt kunna måhända när som helst malmförekomster upptäckas. Detta är icke osannolikt, då man icke förr än så nyligen haft kännedom om denna märkliga malmtillgång.

Här har också sagts, att det vore synnerligen viktigt för den svenska järnhandteringen, att staten komme i besittning af malmfälten. Man vet dock icke mycket om, på hvilken ståndpunkt vare sig den svenska järnindustrien eller den svenska industrien öfver hufvud befinner sig vid utgången af denna långa period.

Det har också sagts, att anbudet icke återkommer, om det nu afslås. Jag hoppas alldeles bestämdt, att det icke må återkomma, åtminstone icke i denna form. Men jag är lika öfvertygad, att antingen detta anbud nu antages eller afslås, så är det icke sista gången, som vi komma att blifva inbjudna till förhandlingar angående dessa malmaffärer. När man för något år sedan nöjde sig med 1,200,000 ton och nu önskar att kunna transportera 3,000,000 ton, så anser jag det ganska sannolikt, att man om några år skall komma med en begäran att få frakta kanske 10,000,000 ton.

Angående lämpligheten eller olämpligheten af att för en så lång följd af år bestämma fraktkostnaderna har här åtskilligt blifvit yttradt. Man har då särskildt talat om arbetslönernas stegring och om ovissheten, huruvida de nuvarande kolprisen komma att gälla, med mera. Jag vill tillfoga en annan sak, som här också bör beaktas. Det är frågan om underhållet af denna järnväg. Om kostnaderna för detta underhåll kan man egentligen icke hafva någon föreställning, alldenstund järnvägen varit öppen för trafik endast så kort tid som 4 år; jag undrar, om man icke här liksom vid många enskilda järnvägsföretag gör sig alldeles för sangviniska föreställningar i afseende å underhållet af sina järnvägar. Här har man sett och fått skörda frukterna af järnvägsstyrelsens beräkningar med afseende å anläggningskostnaderna.

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

Jag har icke hört, att man gjort några beräkningar öfver underhållet, men det har väl skett, efter hvad man kan förstå af den kungl. propositionen. Emellertid råda vid denna järnväg så många säregna förhållanden, som icke existera vid andra järnvägar, att några teoretiska beräkningar där icke hålla streck. Man har till exempel dessa snötunnlar, som säkert icke stå så länge, innan de ruttna och måste ersättas med nya. Man har heller ingen erfarenhet om, hvilken verkan på skenorna den kolossala temperaturväxlingen där uppe kan hafva.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Rop hördes nu på proposition.

Herr Bergström: Jag kan icke annat än dela deras mening, som beklaga, att en fråga af sådan omfattning och så djupt ingripande i ekonomiska och sociala vitalfrågor för hela landet som denna inkommer till Riksdagen vid en så sen timme.

Det säges, att det skulle vara riskabelt att låta frågan hvila till nästa riksdag, men för min del tror jag, att denna risk icke är stor.

Jag är nämligen ingalunda säker om, att grunduppfattningen, som tyckes vilja fastslå sig i denna fråga, är riktig. Hvad är det nämligen i själfva verket, som malmbolaget äger där uppe i Kiiruna? Det äger visserligen grufvorna, men det har ingen utfartsväg, och staten har en gång förklarat, att bolaget icke själft får anlägga någon sådan. Staten har byggt utfartsväg, men på det villkoret, att *endast* 1,200,000 ton skulle få brytas för årlig utfrakt på denna bana. Beslutet härom har icke af Riksdagen fattats under annan förutsättning, än att detta skulle utgöra en begränsning af exporten, för att förekomma rofbrytning. Att här tala om, att bolagen skulle hafva *rättighet* att ytterligare frakta malm utöfver denna mängd, tror jag icke vara att anlägga en rättsligt riktig synpunkt på frågan, äfven om statens intressen skulle kunna medgifva något sådant. Skall bolaget utfrakta blott 1,200,000 ton på de villkor, som nu äro bestämda, då tror jag, att det kommer i en sådan ställning, att det äfven nästa år gärna skall låta tala med sig angående en uppgörelse om malmförhållandena där uppe, ja, kanske själft begära en sådan.

Med hvad jag yttrat i denna riktning afser jag dock icke under några omständigheter, att staten skall företaga sådana åtgärder mot malmbolaget, som ens kunna gifva sken utaf att staten vill motarbeta eller göra ställningen otrygg för stora ekonomiska sammanslutningar öfver hufvud. Jag är tvärtom öfvertygad om, kanske mera än de flesta, att sådana sammanslutningar äro alldeles nödvändiga för äfven vår ekonomiska utveckling och för att vi skola kunna bevara vår ställning i förhållande till andra handels- och industristater, och de måste därför i motsats härtill —

Ang. öfverenskommelse mellan svenska staten och vissa malmfältsbolag. (Forts.)

dock inom gränserna för statens trygghet och vidsträcktare rätt — stödjas och uppmuntras. Mitt anförande afser således endast nu att gifva skäl för den åsikten, att ett uppskjutande af frågan till nästa riksdag icke medför den allra ringaste risk. Då vi också, som sagdt, nu omöjligen kunna öfverblicka frågan i hela dess omfattning, så kan jag för min del icke vid denna riksdag åtaga mig ansvaret för att bifalla Kungl. Maj:ts proposition, men önskar frågan åter bättre utredd.

Det har af synnerligen framstående män och af sådana, som äro auktoriteter på detta område, under diskussionen uttalats den meningen, att en järnhandtering i vårt land, baserad på de fosforhaltiga exportmalmerna, skulle under nuvarande förhållanden vara omöjlig. Det vore djärft af mig att motsäga dem i detta fall, om jag icke kunde påvisa, att från dessa äfven i andra afseenden framkommit påståenden, som bestämdt icke äro riktiga. Så påstods till exempel, att exporttullen på malm skulle vara riktad mot ett särskildt bolag. Jag har själf motionerat om införande af en utförselafgift, men hvad jag minst tänkt på är, att den skulle vara riktad mot ett särskildt bolag. Jag har ansett tullens införande vara önskvärdt endast för att därigenom bevara en naturtillgång af oskattbart värde för vårt land och för bibehållande af ett vapen, som naturen gifvit oss och med hvilket vi kunna kraftigt värna vår ställning på det ekonomiska området. Då det sista påståendet således är absolut oriktigt, så vågar jag också å min sida påstå, att i vårt land, som har fullkomligt samma fördelar som Tyskland vid dess norra kust, en järntillverkning kan bedrifvas. Vi kunna till och med, enligt min mening, bedrifva den med större fördel, än till och med är möjligt på tyskt område, om vi klokt begagna våra fördelar.

Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de därunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare därpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservation; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten a) af sitt utlåtande n:o 162, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservation.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 86;

Nej — 44.

Punkterna b)—d).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 19 och 20 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 163, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kompletteringsarbeten å järnvägen Gellivare—Riksgränsen samt till anskaffande af ytterligare rullande materiel vid statens järnvägar, biföll kammaren, hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

På framställning af herr talmannen beslöt kammaren att till aftonsammanträdet uppskjuta behandlingen af återstående ärenden på föredragningslistan.

Kammaren åtskildes kl. 4,17 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.